

Új sorozat. V. évfolyam. 1932. 3—4. szám.

(Pinxit: Dr. Julius de Madarász.)

K Ó C S A G

Laptulajdonos főszerkesztő: Dr. Szalóky-Navratil Dezső
Társszerkesztő: Dr. Greschik Jenő

A »KÓCSAG« főszerkesztője és kiadóhivatala: Budapest I, Budakeszi-út 36.

A »KÓCSAG« szerkesztősége: Budapest VIII, Baross-utca 13.

Laptulajdonos főszerkesztő: *dr. SzalókJ. Navratil Dezső* egy. magántanár. Társzerkesztő: *dr. Greschik Jenő*, Budapest VIII. ker., Baross-utca 13. szám. Magyar Nemzeti Múzeum Állattára. Előfizetési ára: Magyarországon évi 5 pengő, külföldön évi 10 pengő. Csekk számla a magyar kir. postatakarékpénztárnál 42.026.

Owner and chief-editor: *Dr. Desiderius Navratil de Szalók*, lecturer at the University. Budapest I, Budakeszi-út 63. Editor: *Dr. Eugene Greschik* Budapest VIII, Baross-utca 13. Hungarian National Museum. Subscription 10.— P yearly. Subscriptions accepted at the office: Budapest I, Budakeszi-út 63.

Inhaber und Hauptredakteur: Privatdozent *Dr. Desider Navratil von Szalók*, Budapest I, Budakeszi-út 63. Schriftleiter *Dr. Eugen Greschik*, Budapest VIII, Baross-utca 13. Ungarisches National Museum. Bezugspreis P 10.— jährlich. Zu beziehen durch den Verlag: Budapest I, Budakeszi-út 63.

Possessore del giornale e redattore principale: libero docente d'Università *Dot. Desiderio Navratil di Szalók*, Budapest I, Budakeszi-út 63. Redattore: *Dot. Eugenio Greschik*, Budapest VIII, Baross-utca 13. Museo Nazionale Ungherese. Abbonamento annuale P 10.—. Ordinamento all'amministrazione: Budapest I, Budakeszi-út 63.

Propriétaire et rédacteur en chef: le docteur *Didier Navratil de Szalók*, professeur agrégé, Budapest I, Budakeszi-út 63. Rédacteur: le docteur *Eugène Greschik*, Budapest VIII, Baross-utca 13. Musée National Hongrois. Abonnement P. 10.—. pour un an. Souscription par l'administration: Budapest I, Budakeszi-út 63.

Manuscripts intended for publication, books and papers for review and exchanges, should be sent to the Editor: Baross-utca 13, Budapest VIII. 25 copies of leading articles are furnished to authors free of charge.

Manuskripte, Bücher und Sonderdrucke zur Besprechung, Tauschexemplare wolle man an den Schriftleiter senden: Budapest VIII, Baross-utca 13. Mitarbeiter erhalten von ihren grösseren Arbeiten 25 Sonderdrucke unentgeltlich.

Manoscritti e pubblicazioni inviate in cambio o per la recensione, dovranno essere inviate alla Redazione: Baross-utca 13, Budapest VIII. Saranno dati gratuitamente agli Autori degli articoli di fondo 25 estratti.

Toutes manuscrits, ouvrages, publications envoyées pour comptes rendus ou en échange, seront adressés à la Rédaction: Baross-utca 13, Budapest VIII. 25 tirés à part seront remis à titre gracieux aux auteurs d'articles.

K Ó C S A G

MADÁRTANI ÉS MADÁRVÉDELMI ÉVNEGYEDES KÉPES FOLYÓIRAT
A MAGYAR ORNITHOLOGUSOK SZÖVETSÉGÉNEK HIVATALOS KÖZLÖNYE

*Quarterly Periodical for the Study and Protection
of Birds. Official Organ of the Association of the
Hungarian Ornithologists.*

*Vierteljährliche Zeitschrift für Vogelkunde und
Vogelschutz. Organ des Bundes der Ungarischen
Ornithologen.*

*Rivista trimestrale per lo studio e la protezione
degli uccelli. Organo Uffic. della Associazione
degli Ornit. Ungheresi.*

*Bulletin trimestriel pour l'Étude et la Protection
des Oiseaux. Periodique officielle de la Ligue des
Ornith Hongrois.*

ERDÉLY NAPPALI RAGADOZÓ MADARAI.

Írta: dobói DOBAY LÁSZLÓ, Dicsőszentmárton.

Amikor egy akkora földterületnek akarok madártani viszonyairól megemlékezni mint Erdély, akkor bevezetésképen röviden ismeretnem kell felszínének, domborzati viszonyainak és vízelosztódásának sajátosságait is, melyek érthetővé teszik, amint azt az egyes fajok felsorolásánál látni fogjuk, azok sűrűbb vagy gyérebb előfordulását.

Erdély tulajdonképen egy fennsík, melyet teljes kerületén magas hegységek tömött láncolata vesz körül s melyek nyugaton és északon a magyar síkságokra, keleten a Moldvai Alföldre, délen pedig a Duna-medence nagy lapályaira támaszkodnak. E hegykoszorú legkiemelkedőbb pontjai délen vannak, hol a Retezát, Pareng s a Szebeni- és Fogarasi-havasok egymásmellé sorakozó, s az év legnagyobb részében hóval borított csúcsait e vonulatban a Bucsecs-, a Schuller- és a Nagykő-havas zárják be. Keleten a Csukás-, Nagybagyás-, Vit-havas és a Radnai-havasok tartják fenn az összeköttetést a Máramarosi-havasokkal. A keleten húzódó Kelemen-havas, a Görgényi-heggyekkel és a Hargitával együtt egy másik fensíkot zár be: a Gyergyói-fensíkot, míg északon a Cibles áll őrt.

Sík területek csak a folyók mentén vannak, a Maros, Szamos, Olt, a Nagy- és Kisküküllő mellékén.

Erdély szívében fekszik a „Mezőség“, egy többé-kevésbé halmos, hullámos terület, erdőtlen magaslatokkal, folyóvizei csak rövidfolyású patakok, melyek a völgyekben nagyszámban előforduló s néha igen tekintélyes nagyságú tavakat táplálják ideig-óráig. A lakosság itt a leggyérebb.

Ami az erdőségeket illeti, ezek a Mezőségen csaknem teljesen hiányzanak, ahol és ami van is, legfeljebb bozót s nem alkalmas arra, hogy kivált ragadozó madarainkat családalapításra lekösse.

A községekben azonban még ma is állanak a régi nemesi kúriák, kastélyok, melyeknek parkjaiban ültetett fenyőcsoportok feketéllenek s égbenyúló hatalmas nyárfák adnak alkalmat, kivált a kisebb ragadozóknak, megtelepedésre. Egyebütt, hegyeink lábánál mindenütt lombos erdők terülnek el, leginkább gyertyán és bükk, ritkábban a tölgy.

Leginkább tartja magát még a bükk, mint pl. a Ciblesen, hol is az erdők kitermelése elé maga a természet állított szinte legyőzhetetlen akadályokat. Nagy havasaink kőcsúcsai csupaszon merednek az égre s az év nagy részében hóval födöttek; az alattuk elvonuló futófenyő-régió pedig a ragadozó madarak szempontjából számításon kívül marad.

Az alattuk elterülő széles fenyőöv csak ott befolyásolja, különösen nagyobb ragadozóink előfordulását, hol fekvésüknél fogva természetes úsztatók vagy mesterséges csúsztatók nem voltak létesíthetők, tehát megmaradhattak a maguk ős eredetiségében. Ilyen hely azonban nagyon kevés van! A fiatalos, kefesűrű, egymásbanöví fenyvesek nagyon csöndesek, alig van bennük madárélet.

A Mezőség és a síkságok erdőszegénységét részben pótolják a kiterjedt nádasok, amelyek, kivált ha a vízviszonyok miatt a régi, száraz, avas nád nem volt kitermelhető, különösen a nádi héják szempontjából igen fontosak.

A röviden elmondottakból kitűnik, hogy Erdélyben halban gazdag vizek, nádasok, parkok, ligetek, szálaserdők, sziklás hegycsúcsok, barlangokban és széles repedésekben bővelkedő sziklafalak, szóval minden adottság megvan, ami a ragadozó madarakat állandó megtelepedésre bírhatja.

Lássuk tehát, melyek azok, amelyek Erdély területén előfordulnak? A keselyűféléből, melyek főleg a mediterrán szubregió lakói, leggyakrabban kerül szem elé az

Aegyptius monachus. — Barátkeselyű. — Alig van Erdélynek olyan pontja, melyet a költés bevégezte után, tehát június végétől kezdődőleg, hosszabb-rövidebb időre, esetleg csak átmenetileg is, meg ne látogatna. Jóllehet Erdélyben (Gyergyó, Gyalui-havasok, Retyezát) kizárólag fákon fészkel, költés után nagyon kerüli a fás területeket s így érthető, hogy legnagyobb számban a Mezőséget keresi fel, hová egyébiránt a sokkal nagyobb mérvű juhtenyésztés, s így a jobb táplálkozási kilátások is vonzzák. Ritkán jár egymagában, rendszeren 2—3 db., de szívesen csatlakozik a fakó keselyűkhöz is. Éjjelre messzakilátást nyújtó kútgémeken, magánosan álló vén fák sudarában vagy meredek szakadások szélein száll be pihenőre. —

Előbbi időben ritkább volt, de az utolsó években mind gyakrabban és nagyobb társaságokban kezd jelentkezni a

Gyps fulvus. — Fakó keselyű. — Ugyanazon helyeken és körülmények között s előbbivel vegyes társaságokban jelentkezik, rendszeren 10—12-es csoportokban. Ha jóllaktak, délnek vagy nyugatnak fekvő,

szakadékos, fátlan hegyoldalt keresnek fel s ott egymásmellé a földre telepedve, duzzadt beggyel s a tikkasztó forróságban hanyagul alácsüngő szárnyal várják be az emésztést. A forróság, úgylátszik, sokkal inkább eleme, mint előbbinek. 1923 július 18-án, a Retyezát komplexumához tartozó Boresco-havas tetején, több mint 200 darabot figyeltünk sokáig a szembenlevő oldalról, amint az előző napokban egyetlen villámtól lesújtott 6—7 db. hatalmas ökörnek már csupaszra koppasztott csontvázaival mellett, tömöttsorokban sütkéreztek az izzó napon. És legalább is ugyanannyi volt útban magasan a levegőben, amint Orsova és Mehádia irányából jöttek és mentek. Ez a mozgalmas légi út úgy festett, mint amikor egy túlnépes hangyaboly kirajzik s egy 2 cm szélességű úton jön-megy az útrakelt népség. A nagy távolság miatt nem lehetett megállapítani, hogy a monachus milyen százalékban volt képviselve? Hogy a szoroson vett Erdély területén költ-e, erre adataim nincsenek, valószínűbbnek tartom, hogy az Orsova melletti sziklákban költ kolóniákban. Hogy többek között a Radnai-havasokban is költene olyan állítás, mely átöröklődik s szinte köztudattá válik, jöllehet semmi kézzelfogható adat nem igazolja. A keselyűk között a legkisebb a

Neophron percnopterus. — Dögkeselyű. — Teste alig nagyobb az ölyvénél, de a repülő madár nagyobb szárnyai folytán természetesebbnek látszik. Régebbi adatok vannak arra nézve, hogy ez a keselyű Mehádia körül s a Retyezáton költött volna ; hogy ezek az adatok mennyire megbízhatók és helytállóak, most már nehéz volna eldönteni. Tény az, hogy Erdély területén ez a keselyű nagyon ritkán s csak nagyon forró nyarakon fordul meg. Én három ízben talákoztam vele, kétszer Dicsőszentmárton határában, egy ízben pedig Pócsfalva mellett, mindhárom esetben a dögterek fölött repülve. Röptében némileg hasonlít a fehérgólyához a különbséggel, hogy nyakát nagyon behúzza. Dacára, hogy több ízben talákoztam vele, az Al-Duna mellett is, kőrözni egyetlen esetben sem láttam, hanem mindig a völgyek vagy utak hosszában repült, 70—80 m magasban, s fejét jobbra-balra forgatva, gondosan kutatta át a forgalmasabb helyek szomszédságát, dög- és emberi szenny után. Az észlelt példányok mind kiszíneződött vének voltak, egyszínű sötétbarna fiataljait még nem láttam. Erdély legritkább ragadozó madara a

Gypaëtus barbatus. — Saskeselyű. — Hogy Ó-Románia területén előjön, ahhoz semmi kétség nem fér, de hogy Erdélyben van-e még belőle, nagyon kérdéses. Azt hiszem, multban és jelenben, egyforma joggal beszélhetünk róla. Hogy a határt képező Alpeselek fölött, különösen késő ősszel itt-ott egy-egy példány megjelenik, még nem sokat jelent ; ma Ó-Románia területén látják, holnap már az erdélyi részeken. Egy ilyen nagy utakat megtévő madárnál nem az az irányadó hol látják, hanem hogy hol van családi tűzhelye. Állítólag a Brassói-havasokon volna egy lakott fészek, de hogy erdélyi vagy óromán területen, nem sikerült megtudnom ; valószínűbb az utóbbi. Hogy nálunk a Retyezáton költött, tény és való ; HODEK-nek kezében

volt frissen kiszedett tojása, melytől a pásztor semmi áron sem volt hajlandó megválni, emlékül őrizte, mint egy hajmeresztő, borzalmas vállalkozás szerencsés kimenetelétnek látható bizonyítékát. Még ezelőtt 40 évvel nem tartozott a nagy ritkaságok közé! A Déli-Kárpátok mentén, különösen Brassó környékén gyakori volt, magam is kétízben láttam, egyszer a Hargita déli oldalán, egyszer a Nagy-Hagymáson, egy ízben pedig gyönyörű ép tollát láttam egy lázárfalvi legény kalapjában, amely egy, a Nagy-Csanád mellett farkasnak kitett strichnines dög mellett elhullott madártól került ki. Ezek azonban már mind régi adatok! Egy ilyen halálraítélt, nagyon gyér-szaporodású madárnak az életében már 1—2 év is nagy időt jelent!

Mikor ezelőtt néhány évvel KAMNER nagyszombeni tanárbarátom felkérésére e tárgyban ismerőseimnél érdeklődtem, azt a nem várt értesítést kaptam, hogy a saskeselyű többször került újabb időben szem elé a Retyezát egyes pontjain. Ez értesítéseket sem akkor, sem most nem tartom megbízhatóknak, mert az ott alkalmazott osztrák vadőröknek nem állott soha és sehol módjukban élő *Gypsaëtusok*at látni s így könnyen elnézhették, s a gyakori *chrysaëtust* vagy a még gyakrabban előjövő keselyűket tarthatták saskeselyűknek. Évekkel rá CSEH BÉLA jószágigazgató barátom beszélt nekem Malomvizen, hogy egy alkalommal a Zanoga-tó fölött 3 példányt látott egyszerre, melyből az egyik oly közel húzott el mellette, hogy készakarva sem tudta volna elhibázni. Rákövetkező évben újból nem láttak egyetlen példányt sem. E retyezáti híradásoktól eltekintve, 1930 őszen egy példányt lőtt Turnu-Rosu (Vöröstorony) mellett egy pacurar (juhász), amely vétel útján a nagyszombeni múzeum-egylet tulajdonába került. Miután Vöröstorony éppen a régi határon fekszik, nem lehet biztosan tudni, hogy Erdély vagy Ó-Románia területén került-e puskacsó elé ez a példány? Miután azonban ezt a terepet s közvetlen szomszédságát elég jól ismerem, s mert legelő juhokról van szó, szinte holtbizonyos, hogy Erdély területén lövetett. Az egész orsova—predeáli óriási hegláncolatán talán 2 párról lehet beszélni. Az évi szaporulat 2 darab, a legkedvezőbb esetben 4 darab (az egyik tojás rendszerint költetlen marad), korai fészkelése dacára, a fiatalok csak lassan fejlődnek, mert ebben az időben a táplálék-szerzés, a még mindenütt vastag hóréteg alatt pihenő területeken az öregeknek igen nagy gondot okoz. Ez a gond s az ivadék szeretete azonban sokszor vakmerővé teszi s olyan kalandokba sodorja, melyben igen gyakran életével fizet. Mikor a fiatalok szárnyrakelnek, éppen arra az időpontra esik, mikor a túristák jární kezdik a gerinceket s mikor a pásztornépség nagy juhnyájaival s meddő marháival felvergődik a havasi fennsíkok bársonyos legelőire, hogy aztán csak a szeptemberi hó kergesse le őket ismét az aljakba. Érthető, ha a tapasztalatlan fiatalok, sokszor éhségtől is üzetve, a nyájak körletébe kerülnek, dög- és csonthulladék után kutatva, s szembe kerülve az emberrel, erre a szomorú ismeretségre életükkel fizetnek meg. A megmaradtak ősszel a medvének és farkasoknak kitett strich-

nines dög pusztításának vannak kitéve s magam részéről azt hiszem, hogy a hajdan számottevő állomány ennek esett áldozatául.

Hogy ami még megvan megmenthető lesz-e, nem tudhatni, de hogy életfeltételei a kultúra előhaladásával párhuzamban folyton rosszabbodnak s hogy vadászterületei mindig szűkebbre szorulnak, már is megállapítható. Utóvégre is nem az a madár, amely változott viszonyokhoz alkalmazkodni tudjon. A 2000 m-en felüli hegykolosszusok sziklarégiójának lakója a hideg, tiszta éterhez van szokva, ez az ő életeleme, a mi benzingőzös, füstös, poros levegőnk talán pusztulását jelentené, s mert az örökös hó csendes, kihalt régióiban érzi magát jól, az emberek közelségéből gondosan kitér. Így fog eltűnni a Retyezátról is, melynek szívébe már pöfögő autón mehetsz, hogy aztán Gura Zlatiból lóháton látogasd meg a Csóka-havason és Aragyes plateaun át a Zanoga- és a Bukura-tavakat. Itt a nyári hónapok minden napjának megvan a maga túristakaravánja. Az Aragyesen legelő marhaállomány kolompszavába jólesően keveredik bele a fáradt túristák évődő nevetése, majd meg fülsértően zavarja meg egy-egy a szikláktól sokszorosán visszavert nyujtott rikoltás, mellyel a marháknak sótszállító fiatal román legények törik meg e régiók fenséges csöndjét, hol önbátorításból, hol pedig így küldik messze elmaradt társaiknak a legmodernebb rádióüzeneteket. Itt látta HODEK a barbatust és itt nem fogja többé látni senki! Ha a strichnin használata a legszigorúbb ellenőrzés mellett eltiltatnék s a pásztorok fegyverviselése megakadályoztatnék, talán még meg lehetne menteni azt a néhány párt, melyek féltő, hogy már nincsenek is!

Az igazi sasok legnagyobb képviselője az

Aquila chrysaetos. — Szirti sas. — Erdély területén sehol sem ritka. Mikor októberben elhagyja magasanfekvő állandó lakterületeit, még a Mezőségre is elvetődik; a Marosra és a Nagy-Küküllő alsó folyására dülő, magas löszfalakban és szakadékokban bővelkedő előhegyeket pedig ezidőtájtban évről-évre meglátogatja. E helyeken utóbbi években több példányt lőttek. Havasainkon, mint fészkelő, minden alkalmas ponton megtelepszik, de már a Tordai-hasadéknak is megvan a maga költőpárja. A Hargitán és Csíkban rendszerint nagyon magas, vén és símatörzsű bükkökre építi fészket, míg a Retyezáton és más sziklás területeken, olyan kőodvakban, melyeket fölülről fölébehajló szikla véd. Különösen télen csapóvas és strichnines dög (előszeretettel kecske és marha) állandóan korlátozzák szaporodását. Méreteiben valamivel kisebb az

Aquila heliaca. — Parlagi sas. — Fiatalabb korban előbbtől a szabadban alig lehet megkülönböztetni. Az öregeket nagy világos vállfoltjaikról könnyen fel lehet ismerni. Erdélyben ritka madár, ennek okát abban látom, hogy legfőbb tápláléka, az ürge, igen nagy területeken hiányzik s fészkelési viszonyaira nézve területeink nem megfelelőek. Nem megy oly magasra, mint a chrysaetos, a valamivel alacsonyabb régiókat kedveli. Az eddig általam preparált és a szabadban észlelt példányok dátuma mind az őszi időre esett, s mert vala-

mennyi kivétel nélkül fiatal volt, feltehető, hogy Ó-Románia területéről átvetődött példányok voltak, hol nagyszámban él. Erdélyben való költésére vonatkozólag semminemű adatom nincs!

Azokban a munkákban, melyek a Trianon előtti Magyarország madárvilágát tárgyalják, sehol sem találok végleges megállapítását annak, hogy az *Aquila nipalensis orientalis* a szóbanforgó területeken minden kétséget kizárólag előfordult-e s előfordul-e? Egyik munka bizonytalannak látszó adatokat sorol fel, a másik még nevét sem említi. Magam csupán annyit kívánok megjegyezni, hogy egy ízben SZABÓ SÁNDOR barátomnál Tordán egy kitömött sast láttam, melyet csak futólag vehettem szemügyre. Őmaga lótte valahol Torda mellett. Az *Aquila clangánál* testesebb, a *heliacánál* kisebb volt; főszíne sötét csokoládébarna, fekete evezőkkel, a ventrális részek tollain, ha jól emlékszem, elmosódó világosabb szárfooltokkal. Miután ez adatokat tisztán csak emlékezetből írom le ennyire is, nem tartom kizártnak, hogy nem-e egy fiatal orientalisról van szó (a csikozás erre vall); ezt mindenesetre ennek a példánynak részletes ismertetése tudná eldönteni csupán, de hollétéről nem tudok semmit. Amennyiben az *orientalis* hazája a Dobrudzsától a Fekete-tengerre dülő orosz steppeken át az Amu- és Syr-Darja síkság és délnyugati Szibériáig terjed, nyugatra vetődő példányai elsősorban Erdélyt kell érintsék. Egy bizonyos, ha egyáltalán előfordul, akkor a legritkábban előjövő saszaja Erdélynek.

Együtt említem a két békászó sast. A nagyobb és sötétebb a fekete békászó sas, *Aquila clanga*, a másik a kisebb és fakóbb kis békászó sas, *Aquila pomarina*.

Kint a szabadtermészetben nagyon nehéz megmondani határozottsággal, hogy az előttünk köröző madár *clanga*-e vagy *pomarina*? Ez különösen áll vén példányokra. Repülésük, szokásaik, tartózkodási helyük annyira egyforma, hogy csupán ebből semmire sem következtethetünk. Általánosságban a vén *clanga* valamivel sötétebb egész ruházatában, mint a *pomarina*, melyből a nagyon vén hímek csaknem porszürkék. De a két végétlet között a színárnyalatok egész sorozata előjön.

Az első tollban lévő fiatalokat fajszerint sokkal könnyebb felismerni. *Clangánál* a tollazat alapja sötét-csokoládébarna, hátán és a szárnyakon sötétebb, meglehetősen élénk ibolyás selyemfényvel, minden egyes tollban — kivéve a hát elejét — hosszúra nyúlt, esőcsepp alakú, fakósárga szárfooltal. E csikok legkeskenyebbek a homlokon és fejen, a torok és pofák egyszínű rozsdasárgák, az apró felső szárnytakarókon lévő foltok a legélénkebbek, legszeleesebbek és legdurvábbak a begyen, az oldalakon és a gatyákon s a szárnyak ketted- és harmadrendű fedőin; az alsó farkfedők egyszínű halványrozsdasárgák. E csikozás legtömöttebben van a fejen, hol a tarkó táján egy csaknem összefüggő sárga foltot képeznek. A csőr töfelé sárga, egyebütt fekete. Viaszhártyája, szájszélei és ujjai boglárkasárgák.

A *pomarinánál* az alapszín füstösbarna, hátán nagyon gyenge vöröses-ibolyás fénnel; fej, pofák, nyakoldalak, hát és az összes ventrális részek egyszínűek, a foltozás legcsekélyebb nyoma nélkül. A tarkómögötti lándzsaalakú tollak egy része fakó tojássárga s a maga összességében egy félhold alakú foltot képez. Az oldalvást fekvő felső farkfedőkön, a leghosszabb másodrangú evezők végein s a nagy szárnyfedőkön egy-egy sárga szárfolt, a gatyákon azonban csak elvétve akad egy-egy. Csőre egészen fekete. A clangával szemben a tollazat foltozása alig feltűnő.

Mindkét békászó sas olyan, nem nagyterjedelmű lomberdőket szeret, melyek minden irányban kultivált területekre dűlnek, de fenyvesekben is költ. Nagyobb erdőkben szintén megtelepszik, de mindig patakok vagy tágabb kilátást nyújtó tisztások szélein. Ritkának sehol sem mondhatók, ellenkezőleg, sasaink között a leggyakoribbak. Egyik helyen az egyik, másik helyen a másik van túlsúlyban. A Maros, Szamos és Küküllők mentén a clanga a gyakoribb, a Hargita és Kelemen-havas aljasaiban pedig a pomarina. — Gazdasági jelentőségük megítélésére meg kell jegyeznem, hogy annak a 80 és egynéhány darabnak begyében és gyomrában, melyeket kitömésre Erdély különböző területeiről kaptam, egyetlen esetben sem találtam olyan maradványokat, melyek a vadász érdekeit sértették volna; a legnagyobb emlős egy hörcsög volt clanga begyében, a legnagyobb madár egy *Anas querquedula* (♂) szintén clangában. Ezenkívül csaknem minden esetben *Arvicolák*, békák, sok gyík (csak *Lacerta agilis*), néhány esetben *Tropidonotus natrix*, egy esetben *Gryllotalpa vulgaris* és egy 18 cm hosszú *Gordius aquaticus*. Egy 1907 április 13-án Csákfalva határában, a vasúti töltés lejtékéről elszálló s lelőtt changa-tojónak torkából egy gyerekekől nagyságú *Bufo inereus* mászott elő. Legkedvesebb eledele a béka. Nem utolsó látvány, mikor tavasszal a hóolvadás után visszamaradt füves pocso-gókban gém módjára hosszan kinyújtott lábakkal, vízszintesen tartott testtel, kissé megemelt farokkal, felborzolt fej- és nyaktollakkal hasig gázol a vízben s nagy ugrásokkal hajkurássza a fűszálak közt menekülő békákat. Ilyenkor nagyon komikusan hat, s levetkőzi magáról mindazt, ami sasra vallana. Sasaink között a legkisebb a

Hiraaëtus pennatus. — Törpe sas. — Eddigi tapasztalataim szerint ott telepszik meg legszívesebben, hol magasan fekvő lomberdők aljában nagyobb kiterjedésű síkságok vannak s vízben bővelkednek. Leginkább a „léceseket“ szereti; ezek olyan fiatal tölgyesek, amelyekben a fák sűrűn állanak s e miatt csekély vastagság mellett nagyon magasra nőttek. Az ilyen erdőrészek rendszerint nagyon sötétek, akár a zárt fenyvesek. A rendelkezésemre álló feljegyzések szerint legtöbb esetben a két Küküllő összefolyásától északra eső területeken került elő lőtt példányokban és szép fészekaljokban, körülbelül Balavásár magasságáig. A Szamos mentén Désnél és Bethlen körül szintén gyakran figyelték meg. Fájdalom, utolsó időben mintha teljesen kimaradt volna, ami egyenes folyománya a szóbanforgó

területek meggondolatlan erdőirtásainak. A nagy ragadozók között egyike a legritkábbaknak napjainkban a

Haliaëtus albicilla. — Réti sas. — ZEYK MIKLÓS hátrahagyott irataiban még úgy emlékszik meg róla, mint Erdély leggyakoribb sasfajáról. Fájdalom, az azóta eltelt 80—90 esztendő bőségesen elegendő volt, hogy ez a tekintélyes nagy ragadozó Erdély földjéről, mondhatnók, teljesen eltűnjön. Erdő- és mezőgazdaság azóta nagyot változtak, egyes rétségek lecsapoltattak, tóvidékeink összébb zsugorodtak, hatalmas folyómenti erdőségek tűntek el, hogy helyet adjanak az ekének, s így szorult ki régi költőterületeiről a réti sas is! A legutolsó egyéves példány, melyről tudomásom van, az 1911. évi tavaszi áradások alkalmával esett el Dombó község határában. Azok a példányok, melyek Háromszék és Fogaras megyéket néha még meglátogatják, valamennyien az Al-Dunáról átrándult vendégek, hol még ma is mindennapos jelenség. 1931-ben dobrudzsai kirándulásom idején volt nap, hogy 25—30 darabot figyelhettem meg. Számolnunk kell azzal a közelfekvő lehetőséggel, hogy ez a faj Erdély területéről menthetetlenül eltűnik. Mezőségi nagy tavainknál évről-évre, nagyobb folyóvizeink mellett pedig kóborlásai közben mutatkozik a

Pandion haliaëtus. — Ráró- vagy halászsas. — Valahogyan úgy állunk vele, hogy amellettt hogy nem nevezhetjük ritkának, éppen nem mondhatjuk gyakorinak sem. A mezőmadarasi tó felett egy ízben 2 példányt láttam egyszerre, SZABÓ SÁNDOR barátom jelenlétében lőtte a bágyoni tavon, láttam Makfalva határában a vasúti anyagárokba hal után vágni; Toplica mellett szintén látták a Marosba vágni, az idén pedig április 23-án Maroscsapón lőtt egy ♀ példányt JÓZSEF DÉNES egy holt Maros-ág fölött s a ♂-et is megfigyelte. Fentiekből látható, hogy nem valami sűrűn mutatkozó madár s arra, hogy számban megszorodjék, fészkelő területei fogytán, semmi kilátásunk nem lehet. Ényhe telek alkalmával már februárban jelentkeznek a

Milvus milvus-nak, — Vöröskányának — visszaérkező első példányai, jóllehet egyesek telelésre is visszamaradnak, nem lévén annyira „migrans“-ok, mint sötétebb testvérük, a barnakánya. Ez a faj ezelőtt 35 évvel még sokkal közönségesebb volt, mint a barnakánya, most azonban annyira meggyérült, hogy évek telnek el anélkül, hogy egy is szem elé kerülne. Hogy Erdélyben mindenütt ez-e a helyzet, nem állíthatom, de a Maros és a két Küküllő völgyeiben hallatlanul meggyérült, ugyanazon oknál fogva, mint a *Hieraëtus pennatus*-nál közöltem.

A vöröskánya roppant gyanakvó, gyáva jószág s fészkelő területein abszolút csöndre van szüksége. Ahol ebben nincs része, onnan egyszerűen odább áll. Aránylag még a leggyakrabban a „Mezőség“-en fordul meg s az elhullott juhokon mindig elsőnek jelentkezik. Kisebb fajrokona a

Milvus migrans. — Barnakánya. — Erdély területén hasonlíthatatlanul gyakoribb. Folyók, tavak mentén, nedves, vizes rétségek

szomszédságában, különösen ha közelükben szálás erdő is van, mindenütt előfordul. Rendes megszokott területeihez szívósan ragaszkodik. Egy tojó, melynek ♂-ét a fészkes fáról lelőtték, 4 napon belül új társat szerzett s ugyanabban a fészkekben költött. Kártételének mérvére nézve talán jellemző lehet, hogy fenti, reggel $\frac{1}{2}$ 8-kor elejtett ♂-nek a begyében egy kis kacsát s két kis csibét találtam, valamennyi alig 2—3 napos volt. Okos, számító, néha a tolakodásig vakmerő, s ez magyarázza meg a vöröskányával szemben óriási számbeli fölényét. A Dobrudzsának legközönségesebb ragadozója; 1931 májusának végén, a cernavoda—rasovavlatjoi Dunaszakaszmén, párnapi ott időzésem alatt több mint 1200 (!) darabot figyeltem meg. Ott láttam, hogy egy az úton kullogó kuvasznak a szájából vette ki a juhcsontot és pedig olyan ügyesen, hogy a kutya csak akkor vette észre az egész dolgot, mikor a szájából oldalt messze kiálló csonttal a hátulról támadó madár már szerencsésen odább állt. Megfogyatkozására nem igen számíthatunk, most is több van belőle, mintsem kellene.

Nagyságára csaknem a parlagi sassal vetekedik a nálunk szórványosan előforduló

Circaëtus gallicus. — Kígyázó ölyv. — Mely egyben legritkébb ragadozóink közé tartozik. Alig pár esetben volt módomban megfigyelni. Többször láttam a Szentgyházas—Oláhfalu határában lévő, nedves „Posta-rét” nevű erdő melletti dűlőben, egy ízben egy lőtt példányt találtak Dézsfalva község határában. 1914 májusában egy pár Dicsőszentmárton erdejében, egy nagyon sűrű és sötét fiatalosban, építette meg hatalmas fészket, alig 20 cm átmérőjű gyertyánon, körülbelül 4.50 m magasán, de a gyöngyvirág kereső és szedő gyerekek folytonos zaklatására otthagya. A legutolsó példányt, mely 1931 augusztusában teljes vedlésben volt, Parajdon lőtték. Gyomrában a rézsikló pikkelyeit s egy Gryllotalpa első ásolábát találtam. Életviszonyai a síkságok és az erdőrégió vizes, mocsaras területeire utalják, melyeknek szomszédságában sűrű erdőségek is vannak, lehetőleg távol minden emberi településtől. Ez teszi érthetővé, ha Erdélyben gyér volt, s ritka marad továbbra is. Közepesnagyságú ragadozóink között Erdélyben kétségen kívül legközönségesebb a

Buteo buteo. — Egerésző ölyv. — Ahol szálásabb erdők szomszédságában nagyobb kiterjedésű rétségek és kultúrák terülnek el, úgy a síkságon, mint a hegyek aljában közönséges. Nálunk mégis legszámosabb tenger felett 7—800 m magasságban. Állandó madár, mely az északról lehúzódtakkal telente mégcsak számosabb.

Évente mindig, de különösen egerjárásos ősutók végén, rendszeres vendégünk a

Buteo lagopus. — Gatyásölyv, itt hókánya. — Rendszeresen november végén jelentkezik a réti fülesbagollyal egyidejűleg, s mennyiségük mindig az Arvicolák számától függ. Márciusban már visszatérnek északi hazájukba. Minden adatot, mely arra vonatkozik, hogy Magyarország területén fészkeltek volna, tévesnek tartok. Ez esetekben

a *Buteo buteo* fehér változatairól lehet és van szó. Erdélyben mind-azok a viszonyok, melyek fészkelése szempontjából szükségesek, a legbővebb és legváltozatosabb adottságban vannak még ma is, s még sem figyelte őket meg senki a költés időszakán belül.

A harmadik példvéleség, mely szűkebb hazánk határain belül már egynéhány példányban észleltetett a

Buteo rufinus. — Sasölyv. — Tulajdonképeni elterjedése a Fekete- és Káspi-tengerek környékére esik, de már Ó-Romániának is rendes látogatója. Innen vetődtek át azok a példányok is, melyek Háromszék és Kolozs megyékben elejtettek. Utóbbi időben, úgy látszik, nyugat felé kezd terjeszkedni, de nálunk való költéséről még nem beszélhetünk.

Ha életmódjában el is tér, de külső megjelenésében nagyon hasonlít az egerészölyvhöz a

Pernis apivorus. — Méhészölyv vagy Darázsölyv. — Még mindig azokhoz a ragadozókhöz tartozik, melyeket nemhogy közönségesnek, de még gyakran sem nevezhetünk. Legszívesebben olyan területek szomszédságában telepedik meg, melyek tőzeges, burjános helyekkel, magas földimohával dúsan átszótt füves részletekkel váltakoznak. Főtáplálékát ugyanis a pöszméh (*Bombus terrestris*) képezi, ennek a fészkeit bontja ki a mohatakaró alól. Ebben a munkájában többször volt alkalmam tevés-vevését megfigyelni. Későre fészkel, május legvégén, néha csak június elején. Fészkekalja kivétel nélkül 2 tojás és soha, még kivételesen sem több. Fészkelve találtam Udvarhelyen, Sóvárádon, Felsősfalván, Maros-Décsen s több ízben Dicsőszentmártonban. REY azon határozott állításával szemben, hogy a tojásaitól megfosztott tojó ugyanabban az évben többet nem tojik, saját tapasztalataim alapján közölhetem, hogy egymásután két ízben történt meg, hogy ugyanazon párnak, az elvételt követő három héten belül, megkaptam ugyancsak 2—2 tojásból álló pótfészkekalját s még ráadásul mindig ugyanabban a fészkekben. Számuk látszólag lassú növekedőben van. Az erdélyi területeknek közismert ragadozó madara,

Accipiter gentilis. — Héja. — Mindenütt előjön; az emberi településeket nemhogy kerülné, de keresi, hiszen táplálékának nagy része innen kerül ki. A hegyek között állandó, a síkságon s a Mezőségen inkább telenként jelenik meg. Az okozott kárt illetőleg ragadozó madaraink között első helyen áll. Ezelőtt évekkel több volt, sőt állandó szaporodását lehetett észrevenni, ma azonban változott a helyzet, mert a vadásztársaságok, különösen fogolyállományuk védelmére, magas lődjákat fizetnek értük s így számuk egyre apadóban van. A nála jóval kisebb,

Accipiter nisus, — Karvaly, — télen mindenütt megfordul, tavasszal azonban visszahúzódik a 7—800 m magas erdővbe fészkelés céljából. Fészkeléséről nincsen túlsok adatom s ezt azzal magyarázom, hogy téltre északról is sok vendéget kapunk, s az ittmaradtak száma emiatt áprilistól kezdve nagyon megcsappan. Fészkekaljaim vannak Szász-Csávásról, Alsó-Sófalváról, Kibédrről és Parajdról.

Tekintettel arra, hogy a Balkán tőszomszédságában vagyunk, 1930-ban annak a feltevésemnek adtam kifejezést egy vadászujságban, hogy az ott elég gyakran mutatkozó

Accipiter brevipes, — Rövidujjú karvaly, — minden valószínűség szerint Erdélyben is megfordul, s e körülményre külön is felhívtam a vadászok figyelmét. A véletlen feltevésemet hamarabb igazolta, mintsem vártam volna. Ugyanazon év augusztus végén TOLVALY FERENC pókai birtokos barátom, ki a madárvédelem szempontjából sajátmaga szerkesztette berendezésekkel van felszerelve, s egyebekben is évente olyan tekintélyes összegeket felemészítő áldozatokat hoz, amelyek révén, mint magánembert nemcsak Erdélyben, de a volt Magyarország területén is, mint énekeseink védelmezőjét, az első helyre merem állítani, levélben értesített, hogy kertje fölött egy lágyröpülésű karvalyt lőtt, melyben az éppen ott időző DR VASVÁRI MIKLÓS a brevipesre ismert. Állítólag lőttek volna Brassó környékén is, ami szintén arra vall, hogy a Dobrudzásából elvetődött példányokról van szó.

Erdély területén valamennyi európai nádi héjafaj előjön. Élet-körülményeikre való tekintettel szinte fölösleges hangsúlyoznom, hogy előfordulásuk gócpontja a Mezőség, de nagyobb folyóink mellett is megfordulnak, sőt őszi vándorlásuk idején a hegyvidéket sem kerül ki.

A barna nádihéja, *Circus aeruginosus*, a hegyvidéken ritka jelenség, de a nagyobb, tágasabb rétségeken, régi folyómedrekben, náddal, kákával benőtt tavaknál mindenütt előfordul. A Maros mentén néha igen sok van. Rendszerint vízbenmaradt nádcsúpokon (kéve) fészkel. A vízimadárságnak, kicsinyeinek és tojásainak leg-hirhedtebb ellensége. Egy lőtt tojó begyében, egyéb lágy húsrészek (nyúl) közé beágyazva az *Alauda arvensis* két teljesen ép tojását találtam, melyek ma is gyűjteményemben vannak. Számuk növekedőben van. Utána a leggyakoribb, ha nem is közönséges, a

Circus cyaneus, — Kékes rétihéja, — melyből egyes példányok december—februárban is kerülnek szem elé, különösen hómentes, enyhe teleken. A vonulási időkben, különösen sok mutatkozik a Maros mentén, a nagy rétségek elnadásodott teknőiben, rendszerint sötét tollazatú fiatalok, de akadnak köztük szép hamvaskék vén példányok is. Itt való fészkeléséről egyetlen adatom sincs. Költő-területei semmi esetre sem lehetnek távol, s gondolom nem tévedek, ha azokat a boldogult Ecsedi-láp maradványainál vagy a galíciai nagy mocsarak nádasaiban keresem. Jóval gyéribben észlelt faj a

Circus macrourus, — Fakó rétihéja, — mely különösen az őszi vonulás idején kerül szem elé. Tavasszal soha nem figyelhettem meg. Élénken él azonban emlékezetemben 1897 szeptember eleje, mikor is oly tömegekben vonult át Székelyudvarhely északkeleti határában, melyhez hasonlíthatót ragadozó madárnál soha nem láttam. Százakat és százakat láttam szeptember 2 és 10 között, egy hepe-hupás, meglehetősen tagolt, bokrokkal gyéribben-sűrűbben

benőtt terület fölött, legfeljebb 3—4 m magasságban, pontosan délnyugati irányban elvonulni. Valamennyi fiatal tollban volt, de fehér felsőfarkfedőik minden fordultnál elővillantak. Ez alkalommal válogatott példányoknak jutottam birtokába, melyeknek begyében és gyomrában gyíkok, békák, nagy szöcskék s arvicolák maradványait találtam. Azóta még három alkalommal került 1—1 példány Kis-Küküllő megyéből, valamennyi fiatal s mindenik szeptember első napjaiban lővetett. A rétihéják között a legritkább a

Circus pygargus, — Hamvas rétihéja, — a kékes rétihéjával azonos területen fordul meg. Két ízben láttam a Maros mentén cyaneusok között. Egyet lőttem 1899-ben Bonyha mellett, s az utolsó 1930 őszén esett Dombón, amint szürkületben egy széles erdővágáson átváltott.

Ritkán előjövő madaraink sorában nem áll utolsó helyen a *Falco peregrinus*. — Vándorsólyom. — Erdélyben, különösen havasaink lábánál mindennaposak az olyan elnevezések, mint pl. „Sólyomkő“, „Sólyomszállás“, „Sólyomkút“ stb., amelyek csak madarunk korábbi előfordulására vezethetők vissza. Ezek a helyek ma is megvannak, s ugyan e név alatt szerepelnek, csupán a sólymok tűntek el. Mindössze pár adat áll rendelkezésemre erdélyi előfordulására. 1894-ben Korond község havasáról kaptam egy fiatal példányt élve, melyet egy zuhogó zápor annyira átáztatott, hogy képtelen volt elröpülni. A mezőmadarasi nagy tó mellől egy példányt vertem fel, mely félig elfogyasztott bőjti récéjével, egy távoli földszakadás szélére telepedett. Tavasszal, márciusban láttam a Maros árterében, 1931. évi április hó 26-án TOLVALY FERENC barátom lőtt egy öreg hímét pókai kertjében, s ugyanazon év telén egyet JÓZSEF DÉNES ejtett el Dicsőszentmártonban. Fészkelésére csupán egy, állítólagos adatom van — az említett korondit kivéve —, melynek helyességét nem állott módomban ellenőrizni. Egy pár ugyanis fészkelne a Hargita lábánál fekvő Kéruly-fürdő közvetlen szomszédságában, sziklán. Még ennél is jóval ritkább a másik sólyomfajnak,

Falco cherrug-nak — Kerecsenysólyomnak előfordulása. Ezt a sólymot Erdély területén egyetlen esetben sem láttam, annál gyakoribb volt 1931 májusában az Al-Duna menti nagy tavak mellett, a Dobrudzsában. Állítólag a közelmúltban több példányt lőttek volna Kolozs megyében.

Amennyire kicsinyített mása a karvaly a héjának, éppen annyira áll ez a morphologiai hasonlatosság, kisebb kiadásban a kabasólyomnál vagy herjókánál és a vándorsólyomnál.

Falco subbuteo. — Kabasólyom. — Egész Erdély területén, mindenütt előfordul s mondhatnám, hogy az összes ragadozók között legegyszerűsebb elosztódása ennek van. Nálunk kerüli a havasi tájakat, a fenyőrégiót, s a Mezőségeen is csak ott él mint vándor-madár évről-évre, hol a közelben valamennyire is szálás erdők vagy nagyobb parkok vannak, ahol a hamvasvarjú — *Corvus cornix* — is előjön, mert ez az ő fészeképítője. Minden pár megtartja a maga

területét, s azon belül más fajabelit meg nem tőr; emiatt a vörösvércsével is állandóan hadilábon áll. Táplálékát 98%-ban madarak képezik, a többi nagy rovarok, Melolonthák, Libellulák stb. teszik ki. Prédáját csak röptében üti el, ülő madárra soha rá nem vág. Fészkelése nagyon későre esik, rendszeren június első harmadára, a fiatalok tehát akkor látják meg a napvilágot, amikor a vidék valósággal hemzseg a sok szárnyrabocsátott fiatal madártól.

Ez időben rengeteg éneklő madár esik áldozatául. Legfőképpen a mezei és erdei pacsirta, az erdei pipis, a mezei poszáta és a rozsdásfarkú csaláncsúcs. Nálunk alkalmazkodott a kultúrához, a vonatot használja hajtónak, amennyiben a dübörgése által felvert madarakat fogdossa össze. A menetrenddel hamar tisztában van, s pontos időben várja a vonatot vadászrevierje megfelelő végpontján. A robogó vonat mellé szegődik, s rendszeren 8—10 m távolságban, oldalvást az anyagárkok nádjának magasságában siklik tova folyton figyelemmel kísérve, mi röptül fel. Ha röptében megelőzte a mozdonyt vagy visszazáll a vonat végéhez, vagy egy oldalkitért tesz, hogy ezáltal a vonatnak előnyt adjon. Nem ritkán a mozdony füstjében röptül s hihetetlen gyorsasággal veti magát a felzavart áldozatra. Menekülés csak egyetlen esetben van, ha a szerencsétlen jószágnak még van ideje, hogy a fű vagy nád közé vesse magát. Ez azonban igen ritkán sikerül. Érdekes, hogy figyelmen kívül hagyja a *Lanius colluriot*, az *Emberiza calandrat*, a seregélyt, a nádírigót és a verebeket, ellenben az utolsóig kiírtja az *Acrocephalus palustris*, a *Schoenobaenust* és a *Locustella naeviát*. Ha áldozatát elcsípte, oldalvást azonnal kitér s azt már útjában tépni kezdi úgy, hogy mindenütt szállingó tollak jelzik az útját. 1926 augusztus 20-án szemtanuja voltam, amint egy elcsípett sitkét, szintén a vonatot kísérő fiának röptülése közben átadott, őmaga pedig vadászott tovább.

ZÉYK DÁNIEL szerint: „télien kevesebb mutatkozik“. Miután a Kaba nagyon pontos és rendszeres vonuló, ez a téves megfigyelés egész határozottan a *Falco columbarius aesalonra* (♀) vonatkozik.

Erdélyben a kaba fészekalja még kivételesen sem áll több, mint három tojásból, ellenkezőleg gyakran csak kettőből. Telenként, mint északi vendég, kisebb-nagyobb számmal látogat el hozzánk a

Falco columbarius aesalon. — Törpe sólyom (itt sujtóka). — Inkább a sík vidéket kedveli vagy az olyan nyílt hegyhátaikat, melyekben csak imitt-amott van egy-egy kisebb fa vagy bokor. Ezeknek tetején őrt áll, mint a *Lanius excubitor*, s innen intézi rablókirándulásait. A kenderike, zeszse, fenyőpinty, sármány és verébcapatoknak esküdt ellensége, folyton nyomukban jár és állandóan tizedeli őket. Elbizakodott, vakmerő kis zsvány, sokszor a városok sétáló közönségének sorai között üti el az agyonrémtült verebet. Szerencsére gyéren akad, telek mulnak el, hogy egy sem kerül szem elé. Erdély legközönségesebb ragadozó madara a

Falco tinnunculus. — Vörösvércse. — Minden terepen otthon érzi magát, összes igényei csak annyi, hogy itt családja számára

alkalmas helyet találjon, lehet az épületben, fán, sziklarepedésben, várromban vagy magas folyópart omlásában. A Hargitán az „Oltárkőn“ (1200 m) fészkelve találtam; láttam ugyanott a „Bérszalkőszikláján“ (1562 m). A csíkmadarasi csúcs fölött (1800 m) is észleltem, sőt a Retyezáton még 2000 m magasságban is. Ilyen helyeken azonban csak kivételesen fordul elő. Erdély területén minden adottság megvan arra, hogy ez az alkalmazkodni tudó, hasznos madarunk még jobban elszaporodhasson. Valamivel kisebb, főleg karcsúbb nála a

Falco Naumanni. — Sárgakörmű vércse. — Ismét egy faj, melynek Erdélyben való előfordulásáról alig van adatom. Ennek oka főleg az, hogy annyira hasonlít a Tinnunculushoz, hogy attól a rendes távolságból, főleg szabadszemmel, megsem különböztethető. Ugyan szakember legyen, aki testarányaiból, esetleg hangjából kiismerje a különbséget, mely közöttük van. Tekintettel arra, hogy a Balkánon, már Bulgáriában is, nagyobb telepekben költ s Óromániában is rendszeren előjövő faj, itt Erdélyben feltétlen gyakrabban kell előfordulnia, mint azt az eddigi hiányos megfigyelések igazolják. A Hátszeg környékéről feljegyzett tömegesvonulás, nem lehetetlen, hogy a következő fajra vonatkozik, az sem kizárt dolog, hogy közösen vonult a két faj, s mert bizonyító példány gyanánt egy Naumanni került kézhez, az egész vándorló csapat e fajhoz tartozónak vétetett.

Hogy a fenti magyarázatot megkockáztatom, annak is megvan a maga története. 1892 április 28-án egy Kolozsvár és Szamosfalva közti nagy nyárfaberekben — melynek helye ma már teljesen be van építve — egy pár Coraciast szerettem volna lőni, de mert a reggeli órákban még nagyon óvatosak voltak, továbbhaladtam Apahida irányában. Délután 4 óra tájban, mikor újra a berekhez értem, feltűnt, hogy a fák közt rengeteg vércse röpköd, s hogy nagyon hangosak. Reggel alig néhány párt láttam. A teljesen kilombosodott fák alatti félhomályban merő véletlenségből egy ülő vércsét vettem észre, mely magasan, egy törött ág csonkján gubbasztott, s koronként nagyon élesen visított. A madarat lelőttem; egy szép hím Naumanni volt. Tudva, hogy meglehetősen ritkaság került kezembe, még 3 darabot lőttem le, ezek azonban valamennyien tinnunculusok voltak. — A nyárfaberekből kiérve, 40—50 darab röpködött a fák sudara körül, nyilván cserebogarakra vadásztak. Egyet ezek közül is lelőttem. Egy tójó vespertinus volt. Így hát egy és ugyanazon csapatban mind a három vércsefaj együtt volt. Vajjon a Hátszegvidéki eset is nem volt-e ezzel analóg? Bár ezt a fajt évek óta és mindenütt keresem, nyomára akadni sehol nem tudtam. Kizárólag odvakban fészkelő és telepesen költő madár lévén, alig lehet reményünk, hogy itt valaha is elszaporodhasson, mert alkalmasnak látszó fészkelőterületei már mindenütt eltűntek. Az ivarok közti színeltérés sehol sem olyan szélsőséges, mint a

Falco vespertinus-nál — Kékvércsénél. — A Kis-Küküllő-völgyétől nyugatra eső területeken vonulás közben mindenütt megfordul, keletre azonban már csak nagyon ritkán vetődik el. A Mezőség

az egyetlen terület, melynek parkjaiban, évről-évre kisebb-nagyobb telepei vannak. Így Mezőszoporon fenyőfákon körülbelül 30 pár, Apahidán akácokban mintegy 25 pár, Mezőmehesen és Báldon alig néhány pár. Legkisebb telepe Szókefalván volt, roppant magas szilfákon s mindössze 3 párból állott, de néptelenné vált rövidesen. Vonuló csapatokat többször észleltem, a legnagyobbat 1918 április 26-án Szépmező és Bethlenszentmiklós között, 280—300 darabra becsültem a csapatot, amely a vasúti távíróvezetéken sűrű sorokban pihent. Egy más alkalommal láttam, amint vetési varjak és csókák módjára követték az ekét, mások meg pihentek a legkiállóbb göröngyökön. Hogy nálunk számban megszorodjék, s hogy több helyen telepedjék meg, arra a mi viszonyaink nagyon kilátástalanok. Az akácok feltétlen itt is megtelepedésre bírnák, akár csak a magyar Alföldön, a baj azonban ott van, hogy ezek nálunk szőlőkarók termelése céljából vannak ültetve mindenütt s minden 3—4 évben tőre vágják úgy, hogy azt a kort, melyben madarunknak már otthont nyújthatnának, nem érik meg soha. Költése Erdélyben június legelső napjaira esik.

* * *

Fentiekben nagy ecsetvonásokban ugyan, de lehető hű képét akartam adni annak az együttesnek, amit a mai Erdély területén, a most még előforduló ragadozó madarak, jelenben alkotnak.

Mindössze két madárfaj van még, melyeket felsorolhattam volna, de nem tettem azért, mert egyiknek sem bizonyítja Erdélyben való előfordulását semmiféle kézenfekvő adat. Ezek a

Buteo vulpinus intermedius. — Sólyomölyv — és a

Falco biarmicus Feldeggii. — Feldegg-sólyom. — Az első északi és keleti madár és már a Dobrudzsában is rendszeren előfordul, s látszólag a Keleti-Kárpátok képezik elterjedésének nyugati határát. Ahogy azonban ugyanazon területről a *Buteo rufinus* már több esetben ellátogatott hozzánk, megteheti s valószínű meg is teszi a sólyomölyv is, de mert ezt a sejtett látogatást eleddig igazolni nem tudjuk, ezidőszerint elhagyandónak tartottam.

A másik a *Falco Feldeggii*, a mediterrán szubrégió lakója s ott is csak helyenként gyakoribb. Montenegróban az északi Skutari-medencében, Dalmáciában a partok sziklafalaiban, s a görög szigeteken és meredek tengerpartokon fordul elő; hogy a Dobrudzsában előjön-e, nem tartom valószínűnek, sokkal hihetőbb, hogy a cherrug, növéssre kicsiny, sötét példányait tartják ennek. Erdélyben való előfordulását kizártan tartom.

DIE TAGRAUBVÖGEL SIEBENBÜRGENS.

Von L. v. DOBAY, Dicsöszentmárton.

Aegypius monachus: Streicht nach der Brutzeit überall umher. Horstet im Gyergyóer-, Gyaluer-Gebirge und Retyezát auf Bäumen. *Gyps fulvus*: Zeigt sich in der Gegenwart häufiger als früher. Am 18. Juli 1923 beobachteten wir am Boreseo, zum Komplex des Retyezátes gehörig, mehr als 200 St., die neben 6-7 vom Blitze getöteten Ochsenkadavern sassen und sich sonnten. Etwa die gleiche Anzahl dürfte noch am Wege hin und zurück gewesen sein. Scheint in den Felsen bei Orsova in Kolonien zu horsten. Weitere Angaben über sein Horsten im engeren Siebenbürgen sind mir nicht bekannt. *Neophron percnopterus*: Nach älteren Angaben, soll er bei Mehádia und am Retyezát gehorstet haben. Sicher ist es, dass dieser Geier im Gebiet sehr selten und nur in sehr heissen Sommern erscheint. Die von mir beobachteten Stücke waren alle ausgefärbte Alte. *Gypaëtus barbatus*: Kommt im Gebiete Alt-Rumäniens zweifellos noch vor, ob aber jetzt noch auch in Siebenbürgen, ist fraglich. War noch vor 40 Jahren keine grosse Seltenheit, besonders in den Südkarpathen und um Brassó. Ich beobachtete ihn einmal auf der Südseite der Hargita, ein andermal am Nagy-Hagymás, ausserdem wurde mir eine prachtvolle Feder gezeigt, die einem bei Nagy-Csanád dem Strichnin zum Opfer gefallenem Stück entnommen war. Auf eine Rundfrage vor Jahren bekam ich die unerwartete Antwort, dass der Bartgeier in neuerer Zeit an einzelnen Punkten des Retyezátes mehrfach beobachtet sei. Diese Nachrichten halte ich für unverlässlich, da das betreffende Hegepersonal nie einen Bartgeier zu sehen Gelegenheit hatte und denselben leicht mit dem Steinadler oder mit den häufiger vorkommenden anderen Geiern verwechseln konnte. Güterdirektor BÉLA CSEH erzählte mir, dass er einmal ober dem Zanoga-See 3 Exemplare beobachtete. Abgesehen von den Angaben am Retyezát wurde im Herbst 1930 von einem Schafhirten 1 Exemplar bei Turnu-Rosu (Roter Turm) erlegt, das durch Kauf an den Museumsverein in Nagyszeben gelangte. Da dieser Ort eben an der Grenze zwischen Siebenbürgen und Alt-Rumänien liegt, ist es nicht ausgeschlossen, dass das betreffende Exemplar auf siebenbürger Boden erlegt worden ist. Im ganzen Gebirgszuge zwischen Orsova und Predeál kann man vielleicht von 2 Paaren sprechen. Strichnin, Schiesswut der Hirten und der immer reger werdende Touristenverkehr lassen ihn nicht aufkommen. *Aquila chrysaetos*: Nirgends selten. Im Oktober die Vorgebirge des Maros- und unteren Nagy-Kükülló-Flusses jährlich besuchend. Horstet in den Hochgebirgen überall an geeigneten Stellen. In der Hargita und Csiker-Gebirge baut er auf glattrindige hohe, alte Buchen seinen Horst, im Retyezát und anderen Felsgegenden in Steinhöhlen, die von oben durch vorspringenden Felsen geschützt werden. Im Winter fallen viele den Schlegeisen und Strichnin zum Opfer. *Aquila heliaca*: Selten, wahrscheinlich weil seine Hauptnahrung, das Erdziesel auf grossen Strecken fehlt und auch zum Horsten unser Gebiet ihm nicht passt. Sämtliche von mir präparierte oder beobachtete Stücke waren Herbstexemplare und Junge. Über sein Horsten in Siebenbürgen ist mir nichts bekannt. *Aquila nipalensis orientalis*: Keine sicheren Angaben. *Aquila clanga* und

Melléklet a „KÓCSAG“ V. évfolyamához. II. tábla.

Kis sólyom fiókáinál.
Merlinfalk bei seinen Jungen.

Phot. A Brook Built.

pomarina : Nirgends selten, unsere häufigsten Adler. Entlang der Flüsse Maros, Szamos, Küküllő ist *clanga* häufiger, im unteren Gebiete der Hargita und des Kelemen-Gebirges *pomarina*. Im Schlund und Magen von über 80 Exemplaren fand ich nie grössere Beutereste, welche die Interessen des Jägers schädigen könnten, von grösseren Tieren einmal 1 Hamster und einmal 1 *Anas querquedula* in *clanga*. Sonst nur Feldmäuse, Frösche, Eidechsen, Ringelnattern, 1 Maulwurfsgrille und 1 graue Kröte. *Hiraaëtus pennatus* : In höher gelegenen Laubwäldern, die mit grösseren Ebenen abwechseln und wasserreich sind. Bevorzugt dichtstehende, dünnstämmige junge Eichenwälder, mit hoch aufgeschossenem Bestand. Die meisten bekam ich nördlich des Zusammenflusses der beiden Küküllő, etwa bis zur Höhe von Balavásár, wo er auch horstet. Auch neben dem Szamos-Flusse bei Dés und Bethlen wurde er beobachtet. Leider ist er letzter Zeit fast ganz ausgeblieben, was dem unbedachten Waldausrotten zuzuschreiben ist. *Haliaëtus albicilla* : Gegenwärtig fast ganz verschwunden. Von der Unteren Donau zuweilen in den Komitaten Háromszék und Fogaras erscheinend. *Pandion haliaëtus* : Nicht häufig, an den Teichen der Mezőség alljährlich sich zeigend. Dieses Jahr wurde 1 Stück am 23. April bei Maroscsapó erlegt. Seine Horstgebiete vermindern sich.

Milvus milvus : In gelinden Wintern bereits im Feber erscheinend ; einzelne überwintern. Vor 35 Jahren viel häufiger als *migrans*. In den Tälern der Maros und der beiden Küküllő hat seine Zahl wegen Ausrottung der Wälder sehr stark abgenommen. Am zahlreichsten noch in der Mezőség. *Milvus migrans* : Unvergleichlich häufiger, hält fest an sein gewohntes Gebiet. *Circaëtus gallicus* : Einer unserer seltensten Raubvögel, nur einige Male beobachtet. Im Mai 1914 ein Horst bei Dicsőszentmárton auf einer Hainbuche etwa 4·5 m hoch. In letzterer Zeit, im August 1931, ein Stück bei Paradj geschossen. Findet im Gebirge wenig zur Ansiedlung geeignete Plätze. *Buteo buteo* : In hochstämmigen Wäldern neben ausgedehnten Wiesen und Kulturen in der Ebene und am Grunde der Gebirge gemein. Am häufigsten in 7—800 m Höhe. Jahresvogel, im Winter Zuzügler aus Norden. *Buteo lagopus* : Gewöhnlich Ende November erscheinend und im März abziehend. In Jahren mit vielen Feldmäusen zahlreicher. *Buteo rufinus* : In einzelnen Exemplaren aus den Komitaten Háromszék und Kolozs bekannt. *Pernis apivorus* : Nicht häufig. Von mir horstend gefunden: bei Udvarhely, Sóvár, Felsőfalva, Marosdés und mehrmals bei Dicsőszentmárton. Meine Erfahrungen widersprechen der REY'SCHEN Annahme: dass das seiner Eier beraubte ♀ im selben Jahre nicht mehr lege. In zwei Fällen fand ich binnen 3 Wochen nach der Entnahme des Geleges je ein Nachgelege von 2 Eiern u. zwar in denselben Horsten. Seine Zahl scheint im Wachsen begriffen zu sein. *Accipiter gentilis* : Überall; in den Bergen ständig, in der Ebene und Mezőség mehr im Winter erscheinend. Seine Zahl wegen Abschusses stetig geringer werdend. *Accipiter nisus* : Im Winter überall, im Frühling in die 7—800 m hohe Waldzone zum Brüten sich zurückziehend. *Accipiter brevipes* : Nur 1 sicheres Exemplar, das Ende August 1930 in Póka erlegt wurde. *Circus aeruginosus* : In den Bergen selten ; auf grösseren Wiesen, Röhricht überall. Gewöhnlich auf alten Rohrhäufen horstend. Im Kropfe eines ♀ fand ich zwischen Hasenfleisch 2 Eier der Feldlerche eingebettet, die noch heute in meiner Sammlung sind. Zahl steigend. *Circus cyaneus* : Zweithäufigste Art, doch nicht gemein, einzelne auch im Dezember—Feber. Über Horsten besitze ich keine Angabe. *Circus macrourus* : Weit spärlicher ; von mir nur im Herbst

beobachtet. Anfang September 1897 sah ich bei Székelyudvarhely Hunderte und Hunderte in SW Richtung ziehen. *Circus pygargus*: Unsere seltenste Weihe.

Falco peregrinus: Selten, besitze nur wenige Daten. 1894 bekam ich ein vom Regen durchnässtes Junges aus Korond. Beim grossen Teich neben Mezőmadaras jagte ich 1 Exemplar von einer geschlagenen Wildente. Ein anderes Exemplar sah ich im Überschwemmungsgebiet der Maros im März; 1 Exemplar wurde am 26. April 1931 in Póka erlegt und ein zweites im Winter desselben Jahres in Dicsőszentmárton. Soll auf einem Felsen bei Kéruly am Fusse der Hargita horsten. *Falco cherrug*: Noch viel seltener als voriger. Von mir nie beobachtet. Angeblich wurden unlängst mehrere Exemplare im Komitate Kolozs erlegt. *Falco subbuteo*: Überall, doch das Hochgebirge, die Nadelholzregion meidend. Horstet in Nebelkrähennestern. 98 Prozent seiner Nahrung bilden Vögel. Jagt gerne neben fahrenden Eisenbahnzügen. Gelege höchstens 3 Eier, oft aber nur 2. *Falco columbarius aesalon*: Nicht alle Jahre im Winter zu beobachten. *Falco tinnunculus*: Überall, geht im Retyezát ausnahmsweise bis 2000 m. *Falco Naumanni*: Ein Exemplar am 28. April 1892 zwischen Kolozsvár und Szamosfalva erlegt. *Falco vespertinus*: Westlich des Kis-Küküllő-Tales am Zuge überall, östlich sehr selten. Horstet nur in den Parks der Mezőség: Mezőszopor auf Nadelbäumen etwa 30 Paare; Apahida auf Akazien etwa 25 Paare; Mezőméses und Báld nur einige Paare; früher auch bei Szőkefalva 3 Paare auf Ulmenbäumen. Am 26. April 1918 beobachtete ich zwischen Szépmező und Bethlenszentmiklós etwa 280—300 ziehende Exemplare, die dichtgedrängt auf Telegraphendrähten neben dem Bahngleise sassen. Ein andermal sah ich diese Falken wie sie nach Art der Saatkrähen und Dohlen dem Pfluge folgten und auf den grösseren Schollen ruhten. Beginnen in den ersten Tagen des Juni zu brüten. *Buteo vulpinus intermedius*: Bisher kein Belegexemplar. *Falco biarmicus Feldeggii*: Sein Vorkommen ist in Siebenbürgen nicht zu erwarten.

ÚJABB MEGFIGYELÉSEIM A BÚBOSBANKÁRÓL.

Írta: Dr. DORNING HENRIK.

2 fényképpel.

A „Kócsag“-ban és az „Aquilá“-ban¹ már volt alkalmam beszámolni arról, milyen tapasztalatokat szereztem 1930. év végéig a búbosbanka (*Upupa epops* L.) költéséről és fiókáiról. Közöltem, hogy itt Csömörön (Pest vármegye), az Alföld szélén jobbjára épületek padlásain vagy tetőszerkezetében fészkel s a legtöbb évben kétszer költ. Ezúttal azokról az újabb megfigyeléseimről akarok számot adni, amelyekre 1931-ben nyílt alkalmam.

¹ A búbosbanka (*Upupa epops* L.) költése. „Kócsag“ 1930. évi III. évf. 3—4. szám.

A búbosbanka (*Upupa epops* L.) az Alföldön rendszerint kétszer költ. „Aquila“ 1929—30. tom. XXXVI—XXXVII. 309—310 oldal.

A bankafiókák fartömirigyének váladéka védekező eszköz. „Aquila“, ugyanazon évfolyam 321—322 oldal.

Tavasszal a diófák későn lombosodtak. Valószínűleg ez volt az oka, hogy a banka az első költéséhez nem az istálló padlását kereste fel. Ide a tető alján lévő lyukon át szokott bejárni, amelyet eléggé eltakar a már lombos diófa koronája. Ebben néha meg is húzódik a banka, ha valami gyanúsat észlel. Tavasszal csak itt-ott lehetek Csömörön s így csak május 15-én tudtam meg, hogy a banka ezúttal a lakóház ereszének tetőzete alá jár be oldalról, eléggé rejtett helyen. Május 31-én, majd június hó 21-én láttam, hogy az öreg bankák egyike vagy később mind a kettő, élelmet hord. Június 22-én vagy 23-án azután valószínűleg kirepültek a fiókák.

Július 4-én megint az istálló padlását kezdték látogatni a bankák. A felhalmozott lucerna miatt csak július hó 22-én nézhettem utánuk s a padlás szokott sarkában, a lucernatörmelékbe csinált kis fészek-szerű mélyedésben, több bankafiókát találtam. Kis maroknyi, fehéres-szürke, szőrösnek látszó gomolyagot alkottak, amelyből csak az etető öreg közeledtekor nyujtózott fel több, fehérsárga csőrszegesű, élénkpiros belsejű száj s aránylag igen hosszú, pirosas bőrű, vékony nyak. A padlás sötétsége és a gomolyag kígyózása miatt nem bírtam pontosan megolvasni, hány fióka van. Végre is csak ötig jutottam a számlálásban s az egyiket nagyon kicsinek találtam. Még nagyon gyöngén csipogtak. Mikor az öreg először bejött, előbb az egyik fiókanak adta azt, amit a csórében hozott. Azután úgy tűnt fel nekem, mintha felöklendezett volna még valamit s ezt adta volna egy másiknak. A második alkalommal, a bejövetelkor, előbb lágy „krr-krr”-hangon szólítgatta a fiait. Úgy vettem azonban észre, hogy csak egy öreg jár etetni s hosszú idő telik el, míg újra hoz valami ennivalót.

Július 25-én két kis banka, amelyeknek a szárnyán már némi színesedés mutatkozott, a tető nyílásánál leskelődött, kettő pedig hátul ült a tető- és a padlástér találkozásánál. A fészket adó kis mélyedésben egy egészen kicsi korában megdőglött fióka hullája feküdt, amelyről a lágyrészeket a hangyák majdnem egészen lerágták volt. Egy hatodik kis bankára 2—3 méter távolságban bent a padláson találtam rá. Betegnek látszott, bár majdnem olyan nagy volt, mint a többi. Megpróbáltam azokhoz közelebbre visszarakni, de megint iparkodott onnan elküszni. Azt kellett ebből következtetnem, hogy a végét érzi közeledni s ezért ösztönszerűen elhúzódik a még egészségesektől.

Bár hosszabb ideig tartott a leskelődésem, nem tudtam pontosan megállapítani, hozott-e közben az öreg élelmet a fiainak. Már ekkor az a gyanúm támadt, hogy az egyik öreget talán valami baj érte s a másik nem tud elegendő táplálékot szerezni. A nyár nagyon száraz volt, a föld kemény s még szöcske is csak igen kevés akadt. A közvetlen közelben nyirkos talaj nincsen, sem pedig rendes marhájárás. Az öreg bankák még a saját életfentartásukhoz szükséges rovarmennyiséget is csak nehezen szedhették össze.

Másnapra a gyanúm beigazolódott. Egy fiókát a padlás közepén találtam dögölve, két kis hulla a tetősarokban feküdt, egy pedig

abban a tetőlyukban, ahol az öregek szoktak ki-bejárni. Hiányzott az ötödik. Ezt elevenen, de igen gyöngye állapotban a fal tövében találtam meg, lapulevelek közt. Kétségtelen, hogy kiugrott a tetőnyíláson, de a nagy levelekre eshetett s nem zúzódott halálra.

A fiókákat az éhség ölte meg s a legerősebb, amelyik legjobban tudott tolakodni a lyukhoz s azon át kidugni a fejét, s ezért talán még legtovább kapott valami ételmet, végre is kiugrott vagy kiesett, amikor az öreg vagy az öregek már egyáltalán nem bírtak semmit sem hozni és sorsukra hagyták a kicsinyeket.

A kis hullákat nagyon különböző nagyságúaknak és fejlettségűeknek találtam. Testük egész hossza 75, 92, 102, illetőleg 115 mm volt, a szárnyuké 11, 16, 24, illetőleg 28 mm. A legkisebbnek a csőre 12, a lába 15 mm hosszú volt, a legnagyobbé 15, illetőleg 20 mm.

A legkisebben még sok a fehéres „pehelyszőr”, a tollak még csak itt-ott ütköznek, a csőr még egészen rózsás hússzínű, a bőrszegély széles s a lábak csak felül sötétednek egy keveset. A legnagyobbon már mindenfelé ütköztek a tollak, a bőritát már fel is lehetett mereszteni, a csőr felső kávája szarúbarna volt s a lábak már szintén szarúszerűek.

A nagyság és a fejlettség különbözőségének oka többféle lehet ugyan, de elsősorban mégis arra kell gondolnunk, hogy a banka talán előbb megkezdte a költését, mintsem a fészekalja teljes volna s ezért a fiókák nem egyidőben kelnek ki, hanem egy vagy több nap is közbeeshetik. Ezért van, hogy nem is repül ki mind egyidejűleg.

Az elevenen maradt fióka igen gyenge volt, de azért megpróbáltam nyershús cafatjaival, legyekkel és lepkékkel etetni. Erőszakkal kellett kinyitni a csőrét s mélyen ledugni a torkába a falatot. Csakhamar magához tért s 2 óra elteltével már űrített is. Szorgosan etették hússal, hangyabábal, szöcskéekkel, legyekkel stb. s 27-én már tátogatni kezdett, majd csakhamar csiripelni is.

Jó egészségben maradt, erős fejlődésnek indult s augusztus 2-án legalább már kétszer akkora volt a testsúlya, mint amikor a kezembe került. A feje megtollasodott, erősebb lett a bőritátja s a szárnyán már meg lehetett különböztetni három világosabb csíkot.

Az ürüléke igen bűzös volt, jobbára nagy nedvességtartalmú, részben feketeszínű.

Kéregpapirosból készült dobozban tartottuk lucernatörmeléken, amelyet meg-megújítottunk. Etetés után mindig lefedtük, s ha jólakott, maga is a sarokba húzódott. Űrítésnél mindig eljött a rendes helyéről. Ha éhes volt, hangosan csiripelt és tátogatott. Az ételmet mélyen le kellett nyomni a torkába, hogy lenyelje.

Augusztus 3-án elutaztam s csak augusztus 26-án tértem vissza. Addig a feleségem ápolta a bankát. Feljegyzései szerint augusztus 5-én már igen szép volt a tollazata s kezdte nyujtogatni a szárnyait. Félénkebb volt, mint előbb. Nyolcadikán már kirepülni készült s nagyon ideges, félős lett. Kilencedikén repült le először a földre az

asztalról. Tizenegyedikén cselekedte meg ezt másodszor s ekkor már repült is a verandában. Nyugtalan volt, hívogató hangon szólt.

Azóta nagyon megszelídült, a verandában ide-oda repült, semmibe bele nem ütközött. A földön, az asztalon, mindenfelé járt.

Augusztus 26-án, mikor újra láttam, nekem is rövidesen a vállamra szállt. Jobbára nyershúst, azután szöcskéket és legyeket adtunk neki. Az élelmet már felvette az asztalról is, de szerette, ha a csőrébe adják. Később csukott gyufaskatulyában kapta a szöcskéket. Ügyesen kiszedte belőle, szétbontván néha az egész skatulyát. Az elébe tett szöcskét vagy legyet előbb a csőre hegyével fogta meg, azután erősebb rándítással balra vetette a fejét s így dobta le a falatot a torkába, bár látszólag alig nyitotta meg a csőrét. Mindenbe belepiszkál, a cukorba, a dohány közé, a hamutálcába. Szeret résekbe, ráncokba turkálni. Az ember kezére, fejére is rászáll, haját, kezét kopogtatja, turkálja. Közben állandóan halk, dallamos, kotyogásra emlékeztető hangot hallat. Ha ingerlik, vagy ha kér valamit, sipolóan csiripel, de már nem oly hangosan, mint szárnyrakelése előtt.

Inni sohasem láttam, de homokfürdőt szívesen vett, néha pedig a nappal süttette magát, úgy, hogy szárnyát kiterjesztette, a farkát szétesapta, mellel fordult a napnak, fejét hátrahajlított, a csőrét meg kinyitotta. Aludni a verandába szolgáló egyik kinyitott ajtó felső szélére járt, a hová egy fürdőköpeny volt terítve. Erre ült s csőrét a vállára fektetve, a tollak közé dugta. Alvóhelyén, talán álmában gyakrabban, dallamos, az öregek „kr“ vagy „khrü“ hívogatójához hasonló hangot hallatott.

A banka maga egyáltalán nem volt bűzös, de sokat piszkított, s ürüleke kellemetlen szagú volt. Csak kevés köpetét láttam. Ezek szárazak és vöröses színűek voltak, bizonyára a megevett szöcské miatt. Néha az orrlyukain át mintha nedvességet ürített volna ki, prüszkölés módjára. Ezt főként akkor cselekedte, ha a már kissé megszikkadt, tapadós nyershúst megnedvesítettük, mielőtt a csőrébe dugtuk.

Kis kutyánktól nem félt, bejövő idegenekkel is hamar megbarátkozott, sőt attól sem ijedt meg, mikor először állítottam fel közvetlen előtte a fényképezőgépet. Sőt nekijött a gépnek, s azt is kopogtatni, piszkálni kezdte. Attól sem ijedt meg, amikor az egyik felvételnél magnéziummal dolgoztam.

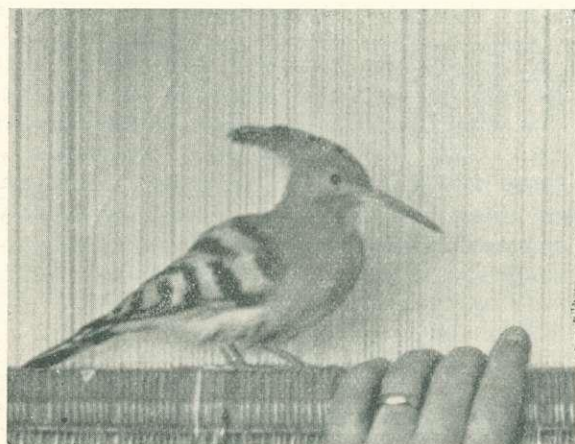
A verandából nyíló kis mosdófülkében nem egyszer mosdani sem tudtam addig, amíg a feleségemet segítségül nem hívtam, mert a banka ráült a meztelen hátamra s ha ide-oda járkáltam, sem akart máshová menni. Komoly kergetéssel pedig elvadítani nem akartam. Ha azután a feleségem bejött s „bankuci“ becenevén szólította, hozzárepült. Szívesen felkereste a veranda sarkában álló szőnyegszövöszéket, s ha a feleségem ott dolgozott, a pamutdarabkákat piszkálgatta. Utoljára már nagyon kellett vigyázni, hogy ki ne repüljön a verandából, mert ha maga volt ott s közeledtünk a szobából ide nyíló üvegajtó felé, nyomban ott termett, s vércsemódra szitált az

ajtó előtt. Az üvegnek vagy zöldsodronyból készült szúnyoghálónak sohasem repült neki.

Igen kedves állat volt, de nem tarthattuk tovább, mert nagyon piszkított. Elereszteni nem mertük, mert bizalmassága, főként azonban a táplálékszerzésben való járatlansága miatt bizonynyal elpusztult volna.

Szeptember első napjaiban beadtuk az állatkertbe, de ott — bár több banka közé rakták — nem érezte jól magát, félénken egy magas ülőhelyre húzódott, s rövidesen megdöglött.

Eddigi megfigyeléseim szerint a költés megkezdésétől a fiókák kirepüléséig átlag 40—42 nap telik el s a fiókák 24—27 nap alatt erősödnek meg annyira, hogy kirepülhetnek. Mikor július 22-én a kis

Bankánk a szövöszéken.
Unser Wiedehopf auf dem Webstuhle.

bankákat a padláson felfedeztem, a legidősebbek legfeljebb 4—5 naposak lehettek s a mi védencünk augusztus 11-én repült először igazában, vagyis 24—25 napos korában. A költés valószínűleg július 1-én vagy 2-án vehette kezdetét. Nincsen azonban semmiféle megfigyelésem, sem pedig egyéb úton szerzett hiteles adatom arról, milyen időközökben rakja le a banka a tojásait s hogy a tojó megkezd-e a költést, mielőtt az utolsó tojás is a többi mellett volna. Akinek módjában áll, e részben még értékes megfigyeléseket végezhetne.

A másik tisztázatlan kérdés az, honnan ered a banka bűzös volta és egyáltalán bűzös-e maga a banka? A mi bankánk, mikor már röpködött, egyáltalán nem volt bűdös, sőt rosszszagú sem, de az ürüleke ekkor is kellemetlen maradt. A bankafiókáknak az ürüleke bűdös, bűzös e miatt a fészkek is, meg a fióka is. Honnan ered ez a bűz,

én nem tudok rá felelni s arra sem, vajjon csakugyan a fartőmirigyből jön-e az a nagyon rosszszagú váladék, amelyet a megfogott fiókák a kezünkre szoktak bocsátani. Ez a kérdés még nagyon beható vizsgálódást igényelne, mert nekem ma már az a feltevés, hogy nemcsak a bűzös ürülék, de az alkalomszerű bűzös váladék is elsősorban a kloakából ered.

Az elmondottakhoz 1932. évi megfigyeléseim alapján még hozzá kell fűznöm az alábbiakat :

Június hó 12-én csömöri padlásunkon ismét találtam három bankafiókát. Lehetek már legalább kéthetesek. Szárnyuk, farkuk már színes, csőrük egy centiméternél hosszabb, bőbitájuk még ritkás, de már felismerhető volt. Egyhatáron ültek, a csőrük ferdén fölfelé

Előlem menekülő bankafiókák.
Vor mir flüchtende Wiedehopfjunge.

irányult, a bőbitájukat kétfelé ágaztatva, felmeresztették s az alfelüket fordították felém. Jól látszottak a tiszta fehér alsó farkfedőtollak s a majdnem függélyesen álló, feketevégű farok. A testtartásuk olyan volt, mintha a kloakájukkal rám céloztak volna. Mikor egy hosszú szalmaszállal érintettem őket, a kloakájuk táján a tollak egyszer-kétszer nyiladozva megmozdultak s azután a kloakájukból fekete bélsárcsomócskát röpítettek egyenesen felém, jó 16—20 centiméter távolságra a testüktől.

Ebből a megfigyelésemből megállapíthatónak tartom, hogy a bankafiókák bűzös váladéka a kloakából ered s a bélsárral kapcsolatos vagy nem is egyéb bélsárnál. Az is kétségtelen, hogy védekezésül, elriasztásul a támadóikra lövik.

Június 18-án a bankák már anyányiak voltak. Ekkor már nem fordultak alfelükkel felém, hanem igyekeztek elbújni a gerendák alá.

Csak ez alkalommal volt módomban fényképet készíteni róluk.

Úgy tetszik, hogy a már kirepülni készülő bankák abbahagyják a védekezésnek messzebbre is elható, mondjuk támadó formáját, s e helyett elsősorban menekülni, rejtőzködni igyekeznek.

Mikor repült ki a három fióka, azt nem figyelhettem meg, mert csak június 26-án kerültem fel újra a padlásra, amikor a fészek már üres volt.

BEOBACHTUNGEN ÜBER DEN WIEDEHOPF IN DEN JAHREN 1931 UND 1932.

VON DR. HEINRICH DORNING, Budapest.

Im Frühling 1931 belaubten sich spät die Nussbäume, die den Eingang zum Stalle, der Brutstätte meines im „Kócsag“ 1930 erwähnten Wiedehopfpaares gut verdecken und denselben bei Gefahr Schutz bieten. Wahrscheinlich darum wählte das Paar im Mai seinen Brutplatz unter dem Vordach des Wohnhauses, wie ich es bei meinen selten möglichen Besuchen erst am 15. Mai erfuhr. Am 31. Mai und 21. Juni beobachtete ich die futtertragenden Alten und am 22. oder 23. Juni scheinen die Jungen ausgeflogen zu sein. Am 4. Juli besuchten die Alten wieder den Dachboden des Stalles und am 22. Juli fand ich in der gewohnten Ecke, im Luzernenabfall eine kleine Vertiefung mit fünf weisslichgrau bedunten kleinen Jungen, von denen das eine durch seine Kleinheit auffiel. Nur eines der Alten fütterte. Am 25. Juli sassen zwei Junge beim Eingang des Dachbodens, zwei andere weiter hinten, während in der Nestmulde ein ganz kleines Junge verendet lag. Ein sechstes Stück schien krank zu sein und hielt sich abseits von seinen Geschwistern. Meine Vermutung, dass eines von den Eltern verunglückte und das andere nicht genügend Futter im trockenen Sommer zutragen konnte, wurde Tags darauf bestätigt als ich vier Junge verendet fand. Das fünfte Junge fand ich im schwachen Zustand am Fusse der Mauer draussen, wohin es vom Dachboden gefallen war. Dieses Junge wurde von uns mit Fleisch, Ameisenpuppen, Heuschrecken etc. aufgefüttert. Das Futter musste tief in den Schlund gesteckt werden, um hinuntergeschluckt zu werden. Als es bereits allein frass, nahm es die gereichten Insekten erst mit der Spitze des Schnabels auf, dann wendete es mit einem Ruck den Kopf nach links, wobei der Bissen in den Schlund gelangte. Trinken sah ich es nie, aber im Sand badete es gerne. Zuweilen nahm es auch Sonnenbäder: die Flügel und Schwanz ausbreitend wendete es die Brust der Sonne zu, den Kopf nach hinten beugend und den Schnabel aufsperrend. Zum Schlafen setzte es sich auf die obere Kante einer offenen Türe in der Veranda und steckte den Schnabel zwischen die Schulterfedern. Der Vogel selbst hatte keinen unangenehmen Geruch, nur seine Entleerungen. Einigemal gab er auch Gewölle von sich, die wahrscheinlich von den verzehrten Heuschrecken von rötlicher Farbe waren. Woher der unangenehme Geruch der Exkreme her stammt, ist eine noch ungelöste Frage, mir scheint es, dass der Ursprung desselben hauptsächlich in der Kloake zu suchen ist.

Am 12. Juni 1932 fand ich wieder drei Junge auf dem Dachboden, die mindestens 2 Wochen alt waren. Bei meiner Annäherung wendeten die in einer Reihe sitzenden Jungen ihren hinteren Körper gegen mich. den Schwanz fest senkrecht emporhaltend, als ob sie mit ihrer Kloake nach mir zielen wollten. Ich berührte sie nun mit einem Strohhalmbündel und beobachtete dabei, dass die Federn sich neben der Kloake ein-zweimal aufrichteten und aus der Kloake ein schwarzes Klümpchen Darmkot hervorschoss, etwa 16—20 cm weit von ihrem Körper. Aus dieser Beobachtung folgere ich, dass das stinkende Sekret der Jungen aus der Kloake stammt, mit dem Darmkot im Zusammenhang steht, oder mit dem Darmkot selbst identisch ist. Es steht nun ausser Zweifel, dass derselbe zur Verteidigung, Verschleichung gegen ihre Angreifer herausgeschossen wird. Am 18. Juni hatten die Jungen bereits fast die Grösse der Eltern. Zu dieser Zeit spritzten sie nicht mehr ihren Kot mir entgegen, sondern versuchten sich unter den Balken zu verstecken (siehe Phot.). Es scheint also, dass die zum Ausfliegen rüstenden Jungen sich nicht mehr durch Aus-spritzen ihres Kotes, sondern durch Flüchten zu retten suchen.

A FÜSTÖS RÉCE, OIDEMIA FUSCA FUSCA (L.)

Írta: Dr. GRESCHIK JENŐ

Ez a nagy búvárréce, melyet nagyságra és súlyra csak a dunna-réce múl felül, hazánkban évenként átvonul és áttelel. Egykor ritkának tartották, de amióta jobban figyelik a madárvilágot, kitünt, hogy az Alföld, Dunántúl, Felföld és Erdély tavain és folyóin egyaránt található augusztustól április második harmadáig, mindazonáltal nem tartozik a nagyon gyakori téli vendégeink közé. Adataink legnagyobb része az őszre vonatkozik, aránytalanul ritkábban a tavaszi visszavonulás alkalmával figyelték meg. Nem tűnik ki az adatok nagy részéből, hogy milyen korú és ivarú példányok látogatják hazánkat és így nem hasonlíthatjuk őket össze a más országokban telelőkkel. Olaszországban pl. ARRIGONIDEGLI ODDI szerint novembertől ápriliséig leginkább fiatal példányok találhatóak, az öregek, főleg öreg gácsérok ott igen ritkák. Az is valószínű, hogy nálunk főleg a feltűnő színezésű öreg gácsérok kerülnek múzeumba és a preparátorokhoz, az egyszerűbb ruhájú tojók és fiatalok pedig fölismeretlenül elvesznek a tudomány számára s a valódi képet megzavarják. Az ivarok, öreg és fiatal példányok itt tartózkodásuk alkalmával a következő jegyek alapján különböztethetők meg. Az öreg gácsér báronyfelete, fehér szárnytükrrel és fehér félholdalakú foltocskával a szeme alatt, szemcsillaga fehér, csőre narancspiros, lába karminpiros, úszóhártyája fekete; szárnyhossza 270—293 mm. Az öreg tojó füstösbarna, fehér szárnytükrrel, mellén és hasán piszkosfehér márványozással, mely azonban egyes példányokon hiányzik, a kantár és fül tájékán olykor egy-egy fehéres foltal; szemcsillaga sötét sárgásbarna, csőre piszkosbarna, csak oldalain van kevés sárga szín, lába fakóvörös; szárny-

hossza 231—265 mm. A fiatalok tollruhája hasonló az öreg tojóéhoz, de világosabb barnaszínű, szemcsillaguk barna. A fiatal gácsérokon decembertől kezdve a test felső részén, de legalább a fejen rendszeren sötétebb új tollak láthatók, csőrük palafekete, barnásszürke csőr-körömmel, lábuk okkervörös. A fiatal tojók csőre zöldesszürke, lábuk hússzínű.

A bársony- vagy füstös réce költőterületei főleg Észak-Európában és Észak-Ázsiában vannak. Norvégiától (a 60—71 é. sz. fok között) és a Balti-tengertől Eszt-, Finnországon, Kola-félszigeten és Novaja Zemlján át keletre a Jeniszeiig, a Pinszki-mocsarak és Simbirsk vidékén, továbbá Transkaukáziában. Hazánkhoz legközelebb eső fészkelőhelyei a Pinszki-mocsarak, a Keleti-tenger Öland, Gotland és Ösel szigetei (ma STOLL és HÄRMS szerint főleg az utóbbi szigettől nyugatra elterülő Waika-szirteken és különösen Filsand szigeten fészkel), Észtország. Telelőszállása Európa és Ázsia mérsékelt öve, főleg Európa nyugati partjai, a Földközi-tenger partvidékei, Alsó-Egyiptom, a Fekete- és Káspi-tenger melléke, a Kirgiz-puszták (Kurgan kerület) és Észak-Perzsia. Finnországi hazájába HORTLING szerint április végén és májusban kisebb-nagyobb csoportokban érkezik, a Lappföldre május 2. felében és június elején. Júniusban 5—14 sárgásfehér, barackszínnel befuttatott tojást tojik. Szeptembertől novemberig elvonul. Egyesek azonban már előbb útra kelnek. Így HELMS 1901-ben Dániában már aug. 8-án figyelt meg átvonulókat, HOMEYER E. F. pedig már július—augusztusban látott öreg gácsérokat 60—100-as csapatban Rügen környékén. A gácsérok ugyanis a fiókák fölnevelését, vezetését teljesen a tojóra bizzák, azért már korán otthagyják fészkelőhelyeiket s a tengerre mennek, a tojók a fiatalokkal csak később kelhetnek útra. Más országokban is megfigyelték récénket nyáron át s nálunk 1898. aug. 18-án öreg gácsért lóttek a Velencei-tavon. Nem kell ilyen esetekben mindig sebzett, beteg példányokra gondolnunk, lehetnek ezek az előbb említett oknál fogva vonuló előőrsök, de lehetnek nem fészkelő „átnyaralók” is, aszerint milyen időpontról van szó. Récénk e sajátosságát, hogy itt-ott nyáron is mutatkozik távol fészkelőhelyeitől, más rokon fajoknál is észlelték.

1932 okt. 23-án a Szob melletti Helemba nevű Dunaszigeten egy magányosan ott tartózkodó öreg gácsért lóttek, melyet vitéz VADAS REZSŐ tb. főszolgabíró a M. N. Múzeumnak ajándékozott. Tipikus téli tollazatban, szemcsillaga mézsfehér, csőre narancspiros, csőr-körme is ilyen színű, csak elülső széle csontszínű. A csőr-kávák, illetőleg szája belül sárgásfehér, egyes sötétszürke foltokkal, különösen a fűrészszerű lemezek mentén. Nyelve világos rózsaszínű, hátul a fogacskák sárgásszínűek. A madár hossza 530, szárnyhossza 286, fark 80, csüd 43, csőr 45·2, a kiterjesztett szárnyak végeinek egymásközi távolsága 890 mm. Súlya 1334 g. Hosszúkas heréi sárgásszínűek, a baloldali here legnagyobb hossza, szélessége és vastagsága $10 \times 2 \cdot 2 \times 2$ mm, a jobboldalié $12 \times 2 \cdot 1 \times 2$ mm. Szívének súlya, a szívburók, vér-édények és a szívben levő vér eltávolítása után $12 \cdot 930$ g. A szívcsúly

a testsúly $\frac{0}{100}$ -ében $9.69\frac{0}{100}$, azaz 1 kg testsúlyra jut 9.69 g szív. HESSE R. „Das Herzgewicht der Wirbeltiere“ c. dolgozatában (Zool. Jahrb. Abt. f. allg. Zool. Bd. 38, 1921, p. 284 a búvárécék köréből a következő relatív szív súlyokat közli: *Nyroca fuligula* ♂ $11.00\frac{0}{100}$, *Bucephala clangula* ♂ $10.97\frac{0}{100}$, *Somateria mollissima* ♀ $9.27\frac{0}{100}$ (bár ♀, 1379 g testsúlya révén bátran összehasonlítható). Ha az *Oidemia fusca*-ra kiszámított $9.69\frac{0}{100}$ -et ezekkel az értékekkel összehasonlítjuk, akkor — amennyire a rendelkezésünkre álló kevés adatból következtethetünk — arra az eredményre jutunk, hogy a búvárécék relatív szív súlya a WELCKER-féle szabályt követi, melynek értelmében az egy családba vagy nembe tartozó melegvérű állatok relatív szív súlya a testnagyság növekedésével csökken. Esetünkben a nagyobb testű búvárécék relatív szív súlya kisebb, a kisebb testűek nagyobb. A heimbai példány májsúlya 34.540 g, a májsúly a testsúly $\frac{0}{100}$ -ében: $25.89\frac{0}{100}$. Bélesatornájának hossza 2355 mm: előbél 342 , középbél 1893 , végbél 120 mm; vakbél 73 mm. Gyomrában apró kavics, homok és 2 csigahéj, mely DR. SOÓS LAJOS szíves meghatározása szerint a Dunánk faunájára jellemző *Theodoxus transversalis* C. Pf. fajhoz tartozik. (Hazájában a füstös réce főleg kagylókkal, csigákkal, rákokkal és növényi anyagokkal táplálkozik).

A füstös réce más, irodalmunkban eddig nem említett példányát 1928 január 5-én Balatonkenesén lőtték. Öreg tojó a Székesfevárosi Tanszerkészítő-Műhely gyűjteményében, ahol SZTANKÓ tanár figyelmzettetett rá. Felül sötét füstös barna, mellén és hasán a barna tollak között piszkosfehér tollak. A fül tájékán néhány alig észrevehető fehér tollacska, a szeme előtt szintén alig észrevehető fehér pontozás. Szárnyhossza 264 , fark 75 , csüd 46 , csőr 42 mm. — Amerikai ornithologusok újabb munkáikban a füstös récét a BOIE által 1822-ben föllállított *Melanitta* genusnéven említik, mely állítólag korábbi név a FLEMING-től ugyancsak 1822-ben föllállított *Oidemia* névnél, ez utóbbi genusban csak a fekete récét, *Oidemia nigra* (L.), hagyták meg.

OIDEMIA FUSCA FUSCA (L.)

VON DR. EUGEN GRESCHIK.

Diese grosse Tauchente, die bezüglich ihrer Grösse und Gewichtes nur von der Eiderente übertroffen wird, durchzieht und überwintert alljährlich in Ungarn. Einst galt sie als selten, doch seitdem man genauer auf die Vogelwelt achtet, stellte es sich heraus, dass sie auf den Teichen und Flüssen sowohl in der Tiefebene und jenseits der Donau, wie auch in der oberen Gegend und Siebenbürgen von August bis zum zweiten Drittel des Aprils anzutreffen ist, obwohl sie nicht zu den sehr häufigen Wintergästen zählt. Die meisten Beobachtungs- und Erlegungsdaten beziehen sich auf den Herbst, viel seltener wurde sie während ihres Rückzuges im Frühjahr beobachtet. Leider sind viele der vorhandenen Daten ohne Geschlechts- und Altersangabe, sodass mehrere Fragen offen bleiben. Wie in anderen Ländern wurde die Samtente auch in Ungarn schon im Sommer beobachtet, z. B. am 18. Aug. 1898 ein alter Erpel am Velenceer-See erlegt. Derartige Exem-

plare sollten genau untersucht werden, denn die bisherige Annahme: es handle sich um beschädigte Exemplare oder Krüppel, dürfte in den meisten Fällen nicht zutreffen, vielmehr scheinen diese bereits am Zuge befindliche Individuen zu sein oder es sind übersommernde Nichtbrüter.

Am 23. Okt. 1932 wurde auf der Donauinsel Helemba bei Szob ein ad. Erpel erlegt. Mund-Schlundkopfhöhle gelblichweiss mit einzelnen dunkelgrauen Flecken, besonders entlang der Lamellen. Zunge blassrot, die Zähne hinten gelblich. Länge des Vogels 530, Flügel 286, Schwanz 80, Lauf 43, Schnabel 45·2, Flugbreite 890 mm. Gewicht 1334 g. Die länglichen Hoden gelblich, grösste Länge, Breite und Dicke des linken 10×2·2×2 mm, des rechten 12×2·1×2 mm. Herzgewicht nach Entfernung des Herzbeutels, Blutes und der Gefässe 12·930 g. Herzgewicht in $\frac{0}{100}$ des Körpergewichts: 9·69 $\frac{0}{100}$, d. h. auf 1 kg Körper kommen 9·69 g Herz. Die Tabellen HESSES in seiner Arbeit: Das Herzgewicht der Wiebeltiere (Zool. Jahrb. Abt. f. allg. Zool. Bd. 38, 1921, S. 284) geben das relative Herzgewicht folgender Tauchenten: *Nyroca fuligula* ♂ 11·00 $\frac{0}{100}$, *Bucephala clangula* ♂ 10·97 $\frac{0}{100}$, *Somateria mollissima* ♀ 9·27 $\frac{0}{100}$ (obzwar ♀, auf Grund seines Körpergewichtes: 1379 g hier vergleichbar). Soweit diese wenigen Angaben einen Schluss zulassen, folgen die Tauchenten in ihren Herzverhältnissen der WELCKER'schen Regel: die grösseren Arten einer Familie oder Gattung homöothermer Tiere haben ein kleineres relatives Herzgewicht, die kleineren Arten ein grösseres. Lebergewicht des Exemplares von Helemba 34·540 g, Lebergewicht in $\frac{0}{100}$ des Körpergewichts: 25·89 $\frac{0}{100}$. Länge des Darmkanals 2355 mm: Vorderdarm 342, Mitteldarm 1893, Enddarm 120 mm; Blinddarm 73 mm. Im Magen kleine Kieselkörner, Sand und 2 Schneckengehäuse, die DR. L. SOÓS als zu *Theodoxus transversalis* C. Pf. gehörend determinierte, eine Schwimmschneckenart, die für die Fauna der Donau charakteristisch ist. — Ein zweites, in der Literatur nicht erwähntes Exemplar, ein ad. ♀ wurde am 5. Januar 1928 bei Balatonkenese erlegt. Oben dunkel rauchbraun, auf Unterbrust und Bauch schmutzigweiss gefleckt; Flügel 264, Schwanz 75, Lauf 46, Schnabel 42 mm.

A GYURGYALAGOK FÉSZEKTELEPEI DIÓSJENŐ KÖRNYÉKÉN.

Írta: RÉZ ENDRE, Diósjenő.

1927 őszén az erdön járva, halk tilinkószerű hangot hozott a fülembé a szél. Figyelve kerestem, honnan, merről jön a varázsos dallam s egyszerre elővillant a kék égen a gyurgyalagok nagy csapata.

Néztem őket önfeledten. Repülésük talán a feskékénél is cikázóbb. káprázatos, szinte délszaki buja színben pompázó a tolluk és énekük oly elragadó, hogy az itteniek elvarázsolt tündéreket látnak bennük.

Ugyan honnan jöttek? Kerestem, kutattam fészkelő helyüket, de bizony senki sem tudott felvilágosítást adni róluk. Egyszer csak földi rigórról hallottam. Egy berinkei ember említette, leírtam előtte a gyurgyalagot s ő ráismert.

És így 1928 tavaszán beteljesedett régi vágyam, megtaláltam a nagy fészkelő telepet. Diósjenőről Jásztelekig — mind a kettő

Nógrád megyében van — lóháton alig egy óras az út s kiérve a jászteleki homokbányába, soha nem érzett öröm fogott el, mikor meghallottam a hangjukat. De sajnálattal észleltem, hogy a Jásztelek határában levő kőbánya fészektelepe, mely a jelek szerint 1927-ben még lakott volt, most üres. Ez a telep úgy 10—15 családnak adott tanyát s hogy 1928-ban nem foglalták el, oka : a fiatalokat kiszédelték, az öregeket lelövöldözték — a méhesnél garázdálkodtak — s így barbár módon a teljes telepet kipusztították. Ez a telep déli fekvésű volt.

Annál boldogabban láttam a másik telepen — ez a főtelep — a tényleg nagyszámú gyurgyalagot. Rétság és Borsosberény közötti országutat eperfasor szegélyezi, baloldalán a vetéseket kisebb akác-ligetek váltják fel, míg jobboldalán az akácokat legelők követik. A vetések közt itt-ott fákkal szegélyezett patak folydogál, nyáron inkább csak posvány. Mintegy negyedórára Borsosberénytől a patak mellett marhalegelő van, rajta az elmaradhatatlan gémeskút, vele szemben egy enyhe emelkedésű, körülbelül 240 m a tenger színe fölötti magas domb, mely délnyugati irányba néz. Anyaga laza, könnyen bányászható homok, új s elhagyott bányák váltják fel egymást, itt fészkel a gyurgyalag.

Nem tudtam betelni nézésükkel. A patak fölött sebes cikázással repültek ide s tova, majd fenn a magasban csillogtatták meg napfényben tollaikat, majd elfáradva nesztelenül surrantak el alig a föld felett, míg végre az ott levő csenevész bokrokra ülve pihenték ki a sebes repülést. Sokszor és sokat figyeltem őket. Volt, hogy már május 10-én tojasukat találtam. Érkezésük Diósjenőn keresztül május 1—3 közt van. A párosodásuk, ellentétben más madarak lármás viselkedésével szemben, tökéletes csendben megy végbe. A nőtény — vagy a hím — leszáll a fészektelep előtti füves térségre vagy a homokbánya valamelyik padkájára. Oda követi csakhamar a párja. Pár pillanatig — esetleg pereig is — egymásmellett lapulnak, majd hirtelen a hím párjának fejét megcsípve, annak hátára lép és megtörténik az aktus. Utána azonnal a levegőbe lendülnek és pompás légimutatvánnyal kelletik egymást.

Fészük háromféle és igen mély. A legrövidebb 1-20 méter, míg a leghosszabbat 2-45 méternek találtam. Mert a gyurgyalag a földben fészkel. Ezért keresi fel előszeretettel az omladékos partokat vagy homokbányákat, ahol könnyen áthatja ki fészket. Mind a három fészektípusnál a fészekhez vezető folyosó egyformán szűk, kivéve a bejárót, mely valamivel tágasabb s a sok ki-berepüléstől „ki van csuszkálva“, azaz kifelé lejt. Az első fajtánál a folyosó vége hirtelen fordulattal jobbra tér, itt öbölserűen kiszélesedik, ebben van a fészek. A másik éppen ilyen, csak az öböl a baloldalon van, míg a harmadiknál mind a két oldalon van öböl, viszont természetesen, csakis az egyik van elfoglalva. Olyan fészket, mely közvetlenül a csatorna végén szélesedett volna ki, nem találtam. A költőtérben tulajdonképeni fészek nincs. Annak alja csak a bogarak meg nem emésztett chitin-

szárnyfedőivel s meg nem emésztett hártyás szárnyaival van borítva, no meg később a fiókák ürülékével. 4—7 tojást találtam fészkenként. A tojás fehéres, igen áttetsző, vékony héjú, melynek vastagabb végén — sohasem a közepén, de félrecsúszva — inkább ovális alakú, tejfehér folt van. Költésük igen érdekes, mert úgy látszik, nagyobb időközökben tojják le a tojásokat. Valahány fészket néztem ugyanis, mindegyikben a teljesen kifejlett és már majdnem repülni tudó fióka mellett ott találtam ugyanabban a fészekben a még teljesen csupasz és vak párnapos fiókát, sőt nemegyszer tojást is. Egy ilyen tojást egyszer megjelöltem — persze a fiókák számát is — és két nap múlva a tojásnak csak a héját találtam, viszont a fiókákat eggyel többnek.

Hangjuk, megfigyeléseim szerint, kétféle. Egyik, amiről már szóltam s ez, hogy úgy mondjam, a rendes; a másik a riasztó hang. Éles és teljesen elütő amattól. Erre a hangra az egész társaság egyszerre felreppen — ha éppen pihennek — vagy pedig vad cikázással keresnek menedéket a veszély elől.

A fészektelepen ott tanyázik az ürge is és a mezei veréb. Ez utóbbi az elhagyott gyurgyalag-fészkekben.

A telep maga igen nagy és azt hiszem Csonka-Magyarország legnagyobb fészektelepe. Ugyanis az évente fészkelők számát 100—150 párra becsülöm. Borsosberény körül aztán — mintegy központtól — széjjelszórva egyes „szórványok“ és kisebb telepek is vannak. Ilyen a már említett Jásztelek, azután pár család fészkel néha Bánkon, több család Érsekvadkerten, sőt állítólag néha itt Diósjenőn is, ezt azonban csak hallomás útján tudom, én magam nem figyeltem meg.

A gyurgyalagot igen káros állatnak tartják, sőt még megboldogult nagy tudósunk, HERMAN OTTÓ is károsnak írja, én az ellenkezőről győződtem meg. Ugyanis fészkeikben, meg telepükön a köpetekben rengeteg cserebogármaradványt találtam. Hogy pedig, különösen ilyen cserebogárévben, mint az idén mit jelent annak pusztítása, az kézzelfogható. Az a kis kár, amit a méhek elfogásával tesznek, nem áll arányban azzal az óriási haszonnal, amit a cserebogarak és más káros rovarok pusztításával tesznek. Az igaz, ha meglepnek egy méhest — megfigyeléseim szerint, csakis ha éheznek, azaz nincs elég más rovar — érzékeny kárt okoznak, de mivel ez ritkán van, én inkább hasznosnak és feltétlenül kímélendőnek tartanám már csak azért is, mert számuk évről-évre fogy.

Pedig kár. Ritka szép madár s midőn csillogó nászruhájukban fenn cikáznak az égen, az ember ott képzelet magát a kolibrik hazájában.

A borsosberényi telepet nem védi senki, semmi. A marháját legeltető pásztor még unalmában is fészket rabolja, tojásait kiissza. fiókáit — játék után — földhöz veri. A homoktermelésnél nem vigyáznak rájuk, sokszor fészkeiket rontják, örökösen zavarják őket. Természeti emlékek kellene nyilvánítani, védelem alá helyezve, mert lassan eltűnnek ők is és ismét szegényebbek leszünk egy — mindenképen — érdekes és csodás madárral.

MEROPSKOLONIEN IN DER UMGEGEND VON DIÓSJENŐ.

VON ENDRE V. RÉZ.

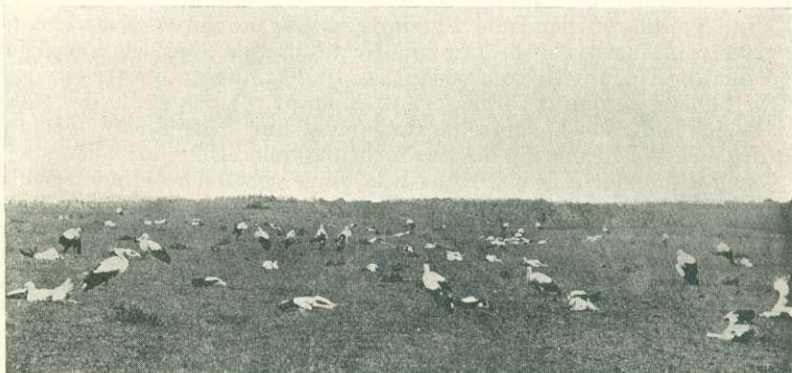
Bis 1927 brüteten 10—15 Paare in einer Sandgrube bei Jásztelek. Letztere blieb jedoch, da die Jungen ausgenommen und die Alten abgeschossen wurden, 1928 unbesetzt. Eine starke Kolonie, wohl die grösste im heutigen Ungarn, befindet sich bei Borsosberény, an der südwestlichen Seite eines etwa 240 m hohen Sandhügels, der teils verlassene, teils noch im Betriebe befindliche Sandgruben enthält. Bestand etwa 100—150 Paare. Zwischen 1—3. Mai ist ihre Ankunft, und ich fand auch schon am 10. Mai ihre Eier. Die Paarung wird ohne Lärm vollzogen. ♂ oder ♀ lässt sich auf den Rasen neben der Kolonie nieder oder auf eine Sandbank, wohin der andere Partner folgt. Einige Augenblicke oder auch Minuten sitzen sie nebeneinander, bis plötzlich das ♂ den Kopf des ♀ zwickend auf dessen Rücken steigt und die Paarung vollzieht. Darauf erheben sich beide in die Luft und vollführen herrliche Flugkünste. Die kürzeste Niströhre fand ich 1·20 m, die längste 2·45 m. Der zum Nest führende Gang ist von gleicher Enge, nur der Eingang ist vom vielen Aus- und Einfliegen breiter geworden. Die Nisthöhlen werden auf dreierlei Art angelegt. I: Das Ende des Ganges wendet sich plötzlich nach rechts und bildet dort eine Bucht, worin das Nest liegt. II: Wie I, nur ist die Ausbuchtung links. III: Auf beiden Seiten des Ganges befindet sich eine Bucht, in einer derselben befindet sich das Nest. Ein Nest unmittelbar am Ende des Ganges fand ich nicht. Ein eigentliches Nest wird gar nicht gebaut, die Unterlage besteht bloss aus unverdauten Chitinteilen von Insekten und später aus den Exkrementen der Jungen. Gelege 4—7 weissliche, durchscheinende, dünnschalige Eier, am stumpfen Ende, doch nie in der Mitte mit einem ovalen milchweissen Fleck. Die Eier scheinen in grösseren Zeitabständen gelegt zu werden. In sämtlichen Nestern fand ich nämlich neben fast flüggen Jungen auch noch ganz nackte, einige Tage alte, ja sogar auch noch Eier. Einmal bezeichnete ich ein solches Ei und notierte mir die Zahl der Jungen. Nach zwei Tagen fand ich nur Schalen des Eies und die Jungenzahl um eins vermehrt. In der Kolonie wohnen auch Erdziesel und Feldsperlinge, letztere in den verlassenen Meropshöhlen. Der Bienenfresser gilt für schädlich, ich fand aber in den Gewöllen der Kolonie nur viele Maikäferreste. Im Hunger fangen sie zwar auch Bienen und verursachen empfindlichen Schaden, doch ist letzteres selten der Fall. Die Kolonie verdiente als Naturdenkmal unter Schutz gestellt zu werden

VERNICHTUNG EINER GROSSEN ANZAHL STÖRCHE UND WILDTAUBEN DURCH EIN AUSSERORDENT- LICH SCHWERES HAGELWETTER.

VON AD. SCHUMANN.

Mit 1 Photographie.

Am 5. August ging bei dem Dorfe Dobri-del, unweit des Eisenbahnknotenpunktes Gorna-Orechowitza, in Nordbulgarien, ein furchtbares Hagelwetter nieder, bei dem über $\frac{1}{2}$ Kg schwere Eisstücke aus hoher Luft fielen. Kurz vor Ausbruch des Unwetters hatten sich auf benachbarten Wiesen mehrere Störche mit ihren eben flügge gewordenen Jungen eingefunden, um hier, wie diese Tiere es bekanntlich alljährlich tun, eine Musterung und Flugübung vor ihrem Abzug abzuhalten. Da wurden sie von dem schrecklichen

Anblick eines Teiles der
durch den katastrophalen Hagelschlag massenhaft vernichteten Störche.

Hagelsturm überrascht, wobei zirka 200 Störche erschlagen wurden und über hundert mit gebrochenen Flügeln und Beinen am Platze blieben. Die Wiesen waren mit toten und verwundeten Störchen besät und es gewährte einen überaus traurigen Anblick, die armen hilflosen, oft auch des Augenlichtes beraubten Tiere sich abquälen zu sehen.

Mehrere dieser Störche trugen Markierungsringe, die ihnen vor kaum einem Monat zwecks Studiums des Vogelzuges von Funktionären des Königl. Naturhistorischen Museums, unweit des Unglücksplatzes, noch im Nest angelegt worden waren.

Die erwähnten Herrn waren eben damit beschäftigt, auch die Wildtauben, darunter auch die für Bulgarien typische *Turtur risorius decaocto*, soweit sich die Jungen noch in den Nestern befanden zu beringern; da machte der enorme Hagel ihren Bestrebungen ein jähes Ende, indem er die Nester samt den Vögeln zerschmetterte und auch

die Beringer in eilige Flucht jagte, da ja auch 8 Menschen durch die Wucht der ungeheuren Schlossen getötet wurden.

Ausserdem wurden auch noch viele andere grössere und kleinere Vögel, Hasen und vieles Hausgeflügel durch den Hagel, der ja selbst die Hausdächer durchschlug und alle Feldfrüchte und Obstpflanzungen vernichtete, getötet.

Auf dem Schauplatz der Katastrophe fand sich auch König Boris ein und brachte sein lebhaftestes Bedauern zum Ausdruck. Viele Mitglieder der in den benachbarten Städten existierenden Jagdvereinigungen eilten auf die Unglückstätte, um die vielen durch den Hagel verletzten Tiere von ihren Leiden zu erlösen.

Nebensiehend eine photographische Aufnahme nach der Hagelkatastrophe mit den durch Hagelschlag verunglückten Störchen. Im Hintergrunde die ganz vernichteten Weingärten.

SZÁMOS GÓLYA ÉS VADGALAMB PUSZTULÁSA NAGY JÉGESŐ KÖVETKEZTÉBEN.

Írta: SCHUMANN Ad.

Ez év augusztus 5-én Dobri-del falu közelében, Észak-Bulgáriában nagy jégeső volt, félkilónál is súlyosabb jégdarabok estek. A vihar a réteken elvonulásuk előtt összegyűlt gólyák közül mintegy kétszázat agyon-sújtott és száznál több gólyának eltörte a szárnyát és lábát. A bolgár királyi természetrajzi múzeum tisztviselői ebben az időben épp vadgalambok gyűrzésével voltak elfoglalva, azonban a lehulló jég menekülésre készítette őket és sok galambfészket a fiókákkal együtt sujtott agyon. Sok más madár és nyúl is elpusztult.

A HAZAI TERMÉSZETVÉDELEM ÉRDEKÉBEN.

Dr. Szalóky-Navratil Dezső kormányfőtanácsos, országgyűlési képviselőnek, a MOSz elnökének felszólalása a képviselőház 1932. évi június 3-án tartott ülésén, a földművelésügyi tárca 1932—33. évi állami költségvetésének tárgyalása alkalmával.

T. Ház! A természetvédelmet azért vagyok bátor most a mélyen t. plénium elé hozni, mert ez a földművelésügyi tárcához tartozik és a természetvédelem azért fontos, mert ez olyan kapcsolat, amely a természet és az ember lelke között határozott nemesedést idéz elő. Ha nézzük a nagy művelt Nyugatot, azt látjuk, hogy ott már régóta természetvédelmi törvény és az intézkedések egész sora védi a szebbnél-szebb természeti emlékeket. Ezek alatt érthetők például azok a remek szép sziklarészek, erdőrészek, hegyrészek, esetleg vízi tájak, az erdőkben kimagasló egyes szép évszázados fák és ezzel összefüggőleg természetesen az állatvilág kihalófélben levő egyedei is. Ha ezt nézzük nálunk, kissé szomorú szívvel kell fogadnunk azt, hogy a mi minden szépért és jóért

annyira lelkesülő nemzetünk nem látta meg azt, hogy vétek lesz eltűnni hagyni mindazt, ami szép mult idők emlékét megint a szemlélők szeme elé varázsolja és hogy ezek sorra, nap-nap után a szemünk előtt pusztulnak el.

Ha pedig így nézzük, akkor elsősorban ki kell térnem azokra a nagy vízi területekre, amelyek azelőtt gyönyörű szép, vízzel telt, zöld fűvel borított — agrárvonatkozásban szabad pár szót szólanom — legelők voltak, de ahol ma a marha legfeljebb a sziket nyalhatja. Elment onnan minden, ami ott volt, elment a nád, a madárvilág, úgyhogy ma ezek a rideg területek túlnyomórészt terméketlenek és hiányzik az a víz, amely ott egyes helyeken, az Alföldön, a természet bölcs berendezkedése folytán elterült. Ezt látva, nagyon kérjük a magas kormányt és a földművelésügyi miniszter urat, akinek itt van a helyettese, az államtitkár urat, hogy méltóztassék a vízi mérnököknek egy kis szárazságot elrendelni. Vétek az, ha még meglevő csekély vizeink is elmennek és sorra levezettetnek a tengerbe. Például végtelen szomorú szívvel látja az ember, ha elmegy a Kis-Balatonra, ahol ma még a leggyönyörűbb szép állatvilág él, ott vannak a nemes kócsagjaink, amelyeket a világ jön hozzánk bámulni, ott költenek, ott fészkelnek. De ezt a legszebb és legnemesebb magyar madarat is veszély fenyegeti már, mert ennek a szerencsétlen területnek lecsapolása is folyamatban van. Szomorú szívvel láttam, hogyan megy el onnan a víz, hogyan néz pusztulás elé a nád.

De mást is mondok. A Fertő mellett is voltam és láttam, hogy a magyar Fertőt is iparkodnak kanálissal levezetni, azonban a Fertőnek olyan természete van, hogy összefügg a Dunával. Ezt már próbálták egyszer szárazzá tenni, a Dunának azonban több esze volt, aláment és táplálta a Fertőt.

A Fertőnek nemcsak hatalmas halállománya van, hanem gyönyörű szép más termése is, amely többet ér a búzánál: a nád. Nagyon szép madárvilága is van. Környezetében teremnek meg a legkitűnőbb borok és csodálom, hogy akik lecsapolják, nem gondolnak arra, hogy talán ennek a víznek mégis bizonyos tulajdonsága volt az, amiért odateremtetett. Annak a víznek csapadéka van, amely pára alakjában száll tova és ez tette azt, hogy azon a területen, ahol lecsapolták, így a magyar Alföldön is, — az idén, hála Istennek, esőben bőven van részünk — más esztendőben a föld hamarosan kopogóssá, szárazzá lesz. Mi ornitológusok ezt jobban tudjuk.

Hogy mennyire jól tudjuk mi ezt és a mi madaraink mennyivel többet tudnak a meteorológusoknál, arra nézve vagyok bátor éppen Szabóky Jenő t. barátomra reflektálva felemlítenem, hogy például éppen a mai napon kaptunk Graefl Jenő felsőházi tag úrtól Kétútközről levelet, amelyben jelentette, hogy a rózsásseregély megérkezett. Ez azt jelenti, hogy utána fog jönni a sáska.

Erre nézve azzal a kéréssel fordulok a mélyen t. kormányhoz, hogy a vizet most már lehetőleg kímélje, de ne csak a vizet kímélje, hanem a gyönyörű szép évszázados fákat is. Szomorú szívvel hallottam a multkor, hogy egy festékkereskedő állítólag Keszthely környékén három-négy méter körmértű ősi gesztenyefákat vágatott ki és szállított festékkereskedői érdekből Ausztriába. Mikor fog újból egy fa olyan szépen megnőni, nem is szólva arról, milyen szomorú látvány az, ha a Balatonon valaki végigcsónakázik vagy hajózik, és látja a megkoppasztott badaacsonyi hegyet. Milyen gyönyörű szép volt azelőtt és ma ki van tépve a szívéből

egy rész, holott, ha elmentek volna Padragra, vagy Nagyvázsönyra, ugyanazt a követ megkapták volna és ugyanolyan utat lehetett volna belőle építeni.

Ha ezeket mind figyelembe vesszük, azt kell mondani, égetően sürgős, hogy a természetvédelmi törvényjavaslat a Ház elé kerüljön. Egy igen illusztris társaság alakult az Akadémián Berzeviczy Albert elnökelete alatt és Kaán Károly kiváló vezetése mellett az ő elvei alapján megszerkesztettük egy természetvédelmi törvény alaptervezetét, amelyet Kaán Károly a miniszterelnök úrhoz terjesztett be. Egyelőre nem tudom, hogy ez a törvénytervezet most hol van, de valahol nyugszik. Nem tudom, átment-e már a földművelésügyi minisztériumhoz vagy pedig nem. Ezért arra kérem a földművelésügyi miniszter urat, legyen olyan kegyes és ezt a törvényjavaslatot, ha az idő megengedi és mód van rá, lehetőleg még ebben az ülészakban hozza a Ház elé. Ez egy kurta kis törvény lesz, és mégis rengeteg sokat lehetne vele megmenteni abból, ami különben el fog veszni.

A földművelésügyi minisztériumban ismételten fentjártam és kértem és sürgettem a természetvédelmi törvényjavaslat kidolgozását. Merem mondani, hogy a miniszter úr személyében olyan kiváló szakembert látok, aki teljes garanciát nyújt arra, hogy ez a törvényjavaslat hamarosan törvényé lesz, nem beszélve arról, hogy a miniszterelnök úr maga is nagyon értékes, jóllelkű természetvédő, sőt ő ebben a tekintetben már igazán sokat tett és remélem, sokat is fog tenni. Mégis, amikor elmentem a minisztériumba, és kértem, hogy vegyék elő a megfelelő törvényjavaslatot, erre azt mondták, hogy elsőbrendű és fontosabb a búza, mert abból élünk. Ezt teljesen aláírom, ez teljesen igaz. Ha azonban azt vesszük figyelembe, hogy a miniszter úr tegnapi gyönyörű beszédében a gyümölcs-termelésnél hivatkozott arra, hogy a gyümölcsöt féregmentessé kell tenni, akkor ne felejtjük el, hogy van egy madárvilág, amely ingyenmunkása a mezőgazdának olyan értelemben, hogy amint a sáska ellen már itt van a rózsásseregély, ugyanúgy megjelenik ott, ahol nagyobb hernyójárvány van a cinkék egész raja és pusztítja tőle telhetően.

Szomorú szívvel kell jelentenem, hogy az az újabb irány, amelynek elvei szerint a fákat bekenik megfelelő mérgező anyagokkal, a madárvilágból is számtalan áldozatot követel. Éppen most jöttek hozzánk jelentések, hogy nagyon sok énekesmadár esett annak áldozatául, hogy ezeknek a megfelelő méreggel tönkretett hernyóknak hulláiból táplálkoztak. Tehát lehetőleg iparkodjunk inkább a madárvédelmet propagálni és nem annyira kemikáliákkal dolgozni. De talán lehetne összeegyeztetni a kettőt: ahol kevesebb a madár, ott több kemikáliát használjunk, ahol pedig sok a madár, ott takarékoskodjunk a kemikáliákkal.

A természetvédelmi törvény végrehajtásánál figyelembe veendő, hogy a megfelelő kihalásandó területek, amelyeken ez a védelem folytatni fog, feltétlenül némi ellenőrzést is igényelnek. Magam is koncedálom, hogy ma erre a mélyen t. kormánynak megfelelő anyagiak nem állnak rendelkezésre, de azt mondom, hogy amidőn az a mélyen t. vadász Browning puskájával kimegy és kétszer a levegőbe puffant öt-öt patront, ezzel többet költ el, mintha a miniszter úr a vadászjegy árát két pengővel — sokan azt mondják 4 pengővel — megterhelné. Ezzel a természetvédelemnek is eleget lehetne tenni, a természet szépségeit és teremtményeit pusztító vadász ezt a csekély két pengős emelést igazán nem érzi, de a két pengős

emelés 50—60.000 pengőt, a 4 pengős emelés pedig cca 120.000 pengő jövedelmet jelentene a természetvédelem, madárvédelem számára.

T. Ház! Azt hiszem, ha ez a kérdés egy megfelelő társadalmi mozgalommal karöltve megoldódnék, a természetvédelem is keresztülvihető volna és nem hagynók elveszni azokat a szép dolgokat, amelyek a természetben ma megvannak.

Bátor vagyok még néhány szót szólni arról a nagy akcióról, amelyet hat esztendeje folytatunk. Ez az akció tulajdonképpen a magyar ornitológusok szövetségében folyik. A szövetség momentán hatezer taggal rendelkezik és abból a célból alakult, hogy a madarak védelmére keljen. Ennek tulajdonképpen még két más háttere is van. Az egyik cél nemcsak a madárvédelem propagálása, de a néplélek nemesítése is. Ezért kértük, hogy már az iskolában neveljék és tanítsák a gyermekeket a szépre, a madarak szeretetére, hogy így egy kis finomságot vigyünk a gyermekek lelkébe. A másik dolog az, hogy ez a szövetség igen nagy kapcsolatot jelent az egész világgal. Mi össze vagyunk kapcsolódva Angliával éppúgy, mint Amerikával, de Japánnal és Dél-Afrikával is vannak kapcsolataink. Ezzel szegény csonka hazánkat is szolgáljuk. Mondhatom, hogy mindenütt a legjobb barátaink vannak és ezért a ténykedésünkért a külföldön igazán nagy elismerésben van részünk. Van egy lapunk, amelynek „Kócsag” a neve. A legmagyarabb madár nevét vettük szimbolumként címnek és ez a lap a világon mindenüvé elröpíti 5 nyelven a magyar nemzet élniakarását, büszke öntudatát, és így ha nem is nagy tettekkel, de ezzel mégis hozzájárulunk ahhoz, hogy megismernek bennünket külföldön.

Merem mondani, hogy e munkálkodásunk révén nagyon fényes eredményeket értünk el, mert a magyar név ezen az alapon is ma sokkal becsültebb, mint volt előbb. Megsúghatom, hogy a külföldön, főleg Angliában és Amerikában, úgyszólván minden második ember ornitológus, és ez a kapcsolat olyan meleg baráti viszonyt teremtett köztünk, amely kis csonka hazánknak csak használni fog.

APRÓ KÖZLEMÉNYEK.

Bombycilla garrulus. Békés megyében, Tarhos pusztán 1932 ápr. 1-én 1 drb. csonttollú madarat lőttem. Ezen az egy példányon kívül többet nem láttam.

Wenckheim György gróf.

1932 nov. 20-án Komorón, Szaboles m. 1 csonttollú¹ lőttem, mely hozám került kitömésre.

Óry Sándor.

Pastor roseus. 1932 máj. 31-én a poroszlói határban egy eperfán 5 pász-tormadarat figyeltem meg. Ezekből 1 példányt lelőttem és kitömés céljából FÁBA R. budai preparátornak küldöttem fel.

Graefl Andor.

Aquila clanga Pall. Fehér megyében. A nagy békászó sas ritkán kerül múzeumainkba és a preparátorokhoz. Eddig azt tartották, hogy bár sötétebszínű a kis békászó sasnál, ezt a színbeli különbséget a szabadban nem lehet fölismerni. Újabban azonban SCHMIDT—BEY és QUEDNAU rámutattak arra, hogy a *clanga* felső farkfedőinek fehér színéről röptében is biztosan fölismérhető, mikor a madár fordul, akkor különösen látcsóval jól látható farka fölött ez a fehérség. HOFFMANN még hozzáteszi, hogy a *clanga* röptében nemcsak nagyobb a *pomarinánál*, hanem fejét és nyakát is jobban kinyújtja, szárnyhosszának kb. egyharmadára. A *clanga* nem annyira erdei madár, mint a *pomarina*, hanem inkább a tavak környékét szereti. Kelet-poroszországban pl. tavak mentén a rétisas módjára vadászik fiatal vagy vedlő récékre és szárcsákra s csak szeptembertől békákra a réteken. Lőtt példányokon jó bélyeg, hogy a *clanga* VII. kézevezőjének külső zászlója a hegye felé erősen, a *pomariné* gyengén kimetszett. — 1932 okt. 8-án a fehérmegyei Bot mellett fiatalabb *clanga*-tojót lőttem, melyet TILL preparátornál egészen friss állapotban megtekinthettem. Sötétbarna, határozottan a feketébe hajló árnyalattal, a felső szárnyfedőkön a jellemző cseppalakú világos foltokkal. Alul a barna tollak világosabb barna keskeny szárfoltokkal. Alsó farkfedői barnássárgák. Alsó szemhéján sűrűn álló apró, fehér, zászlóvá nem egyesült tollacskák, melyek a csukott szemén a sötét környezetben élesen szembetűnnek. A felső szemhéj csaknem csupasz, nagyon kevés ilyen fehér tollacskával, csak a szélén, mint az alsó szemhéj szélén is, vannak sűrűbben álló zászlónélküli világos barna színű tollacskák és barnásfekete sörtealakú pillák. Szemcsillaga dióbarna; csőrének alapja kékesszürke, hegye szarufekete, viaszhárttyája halványsárga. A madár hossza 685, szárnyhossza 516, fark 263, csüd 116, csőre a homlóktól 49·5, a viaszhárttyától 36 mm. A kiterjesztett szárnyak végeinek egymásközötti távolsága 1720 mm. Súlya 2230 g. Szívének súlya 16·340 g, a szív súlya testsúly $\frac{0}{100}$ -ében kifejezve: $7\cdot33\frac{0}{100}$. Más súlya 33·030 g, a májsúly a testsúly $\frac{0}{100}$ -ében $14\cdot81\frac{0}{100}$.

Dr. Greschik Jenő.

Gyps fulvus (Habl.) és Aegypius monachus (L.) előfordulása 1932-ben. Az év folyamán 4 fakó- és 1 barátkeselyű elejtéséről értesültünk, melyek ÓRY, PUDLEINER és FÁBA fővárosi preparátorokhoz kerültek kitömésre. A fakókeselyűk valamennyien fiatalabb példányok, hosszú, barnás, valódi tollakból álló gallérral a nyakon, felül és alul vörösbe hajló homokbarna tollazattal, a szárnyfedőkön és alul világos szárfoltokkal. A barátkeselyű öregebb, sötétbarna tollazatú példány. Fakókeselyű I. példány: márc. 24,

¹ Fialat ♀. Súlyja 54·800 g. Petefészkének legnagyobb hossza, szélessége és vastagsága $2 \times 1\cdot8 \times 1$ mm. Gyomrában hóbogyó héjai és 6 légy, melyek dr. SZILÁDY ZOLTÁN szerint a *Phoridákhoz* tartoznak, nagyobbak 3 mm-nél, testük fekete, szárnyuk sötétszínű. Dr. G. J.

Kúnszentmárton, ♂. A madár hossza 1070, szárnyhossza 721, fark 320, csüd 104, csőre a homloktól 72, a viaszhárttyától 50·5 mm. Ujjainak hossza a jobb lábon : hátsó ujj a karommal közövel mérve 73, karom külön 35 ; első ujj 95, karom 41; középső ujj 151, karom 40; külső ujj 85, karom 29 mm. A bal lábon az ujjak a karommal és a karom külön ugyanilyen sorrendben : 75, 37; 96, 41; 143, 38; 85, 29 mm. A kiterjesztett szárnyak végeinek egymásközötti távolsága 2600 mm. Begye és gyomra üres. Súlya 4550 g. Sárgásszínű heréi közül a gömbölyded baloldali 14×8, a hosszúkás jobboldali 23×5 mm. — II. példány: máj. 20, Heves m. ♂. Hossza 990, szárnyhossza 710, fark 296, csüd 108, csőre a homloktól 75, a viaszhárttyától 52 mm. A jobb láb ujjainak hossza a karmokkal és külön a karmok hossza az I. példány sorrendjében (a karmok mindkét lábán le vannak koptatva): 68, 30 ; 75, 34 ; 131, 31·5; 80, 26 mm. Ballában: 65, 31·5; 73, 35 ; 122, 30 ; 78, 26 mm. A kiterjesztett szárnyak végeinek egymásközötti távolsága 2480 mm. Begye és gyomra üres. Súlya 6400 g. Baloldali heréjének legnagyobb hossza, szélessége és vastagsága 10×4×3·5 mm, jobboldali lövéstől sérült. Szívének súlya 72·800 g, a relatív szív súly a testsúly $\frac{0}{100}$ -ében 10·40 $\frac{0}{100}$. Májának súlya 149·760 g, a relatív májsúly 23·40 $\frac{0}{100}$. — III. példány : szept. 10, Kisgyócs Abádszalók mellett. Szárnyhossza 700 mm. (SCHMITT ZOLTAN szíves szóbeli közlése). — IV. példány : szept. 14, Pölöske, Zala m. (már csak kitömve láttam). Szárnyhossza 712, fark 320, csüd 105, csőre a homloktól 75·5, a viaszhárttyától 53·5 mm. Lábujjainak hossza a karmokkal és külön a karmok hossza az előbbi példányok sorrendjében, jobb lábán: 72, 36·5; 73, 40·5; 129, 38·5; 80, 32 mm, bal lábán : 75, 35 ; 74, 38 ; 132, 38 ; 82, 32 mm. A kiterjesztett szárnyak végeinek egymásközötti távolsága 2500 mm. — A barátkeselyűt egyidőben és ugyanazon a helyen lőtték a II. számú fakókeselyűvel, amelynek társaságában volt, máj. 20-án Heves megyében. Csőre szaruszürke, fej felőli fele világoskék, kávájának szélé rózsaszínű. A madár hossza 1010, szárnyhossza 755, fark 370, csüd 133, csőre a homloktól 88, a viaszhárttyától 62 mm. Lábujjainak hossza stb. mint fent, jobb láb: 68·5, 36·5; 67, 38; 118, 35; 87, 27 mm, bal láb : 64, 37 ; 73, 39 ; 119, 35·5; 87, 27 mm. A kiterjesztett szárnyak végeinek egymásközötti távolsága 2720 mm. Begye és gyomra üres. Súlya 5840 g. Fehéres színű heréi közül a baloldali heréjének legnagyobb hossza, szélessége és vastagsága 9×5×4, a jobboldalon fekvő 8·8×4·6×3 mm. Szívének súlya 55·140 g, a relatív szív súly a testsúly $\frac{0}{100}$ -ében: 9·44 $\frac{0}{100}$. Májának súlya 72·260, g a relatív májsúly 12·37 $\frac{0}{100}$. Dr. Greschik Jenő.

Nagyobbszámú *Buteo rufinus* (Cretzschm.) Pest megyében 1932 őszén. A hartai határhoz tartozó Állampusztán, az igazságügyminisztérium 2000 holdas birtokán (Harta, Akasztó, Fülöpszállás és Solt között) ez év október havában több sasölyv jelent meg, amelyek közül 7 leölt példányt ECSEDI CSAPÓ FERENC, a birtok vezetője, részint a Székesfővárosi Tanszerkészítőműhelynek, részint a M. N. Múzeumnak küldött be. Szíves értesítése szerint ezek az ölyvek a birtoknak a szikéseknek közel eső részén, a művelés alatt álló táblákat szegélyező akácfaakra jártak aludni és ezeket nappal is fölkeresték. A Tanszerkészítőműhelybe került példányokat BEHYNA igazgató és SZTANKÓ tanár társaságában tekintetem meg. Élejtésük ideje: okt. 14, 2 ♂, 2 ♀, begyükben és gyomrukban sok *Bufo viridis*. Okt. 19: 1 ♂, begyében sok *Bufo viridis*, gyomrában *Bufo* csontok és 2 *Lacerta agilis* leharapott fejfel. Okt. 21: 1 ♂, begye üres, gyomrában egérszőr. Okt. 23: 1 ♂, gyomrában egérszőr, több *Stenobothrus* lába és ganéjtúró szárnyfedő részei. Dr. Greschik Jenő.

Steganura paradisea aucupum Neum. verebek társaságában Nagykátán. 1932 nov. 7-én Nagykátán vidapinty hímet lőttek, mely ott egy tojóval együtt verebek társaságában volt. A madár, sértetlen díszollazatú példány, KÓKAI múzeumi preparátorhoz került kitömésre. Négy hosszú középső farktolla jól fejlett, a leghosszabb 286 mm. Fogságból szökhettek meg. A szövőmadarak családjába tartozó madár hazája a nyugatafrikai Felső-Guinea és főleg Senegambia, ahonnan mint kedvelt szobamadár évente ezrével kerül az európai madárkedvelők kalitkájába.

Dr. Greschik Jenő.

A fenyvesrigó, Turdus pilaris L. költéséről Mosonmegyében. Idáig Csonka-Magyarországon csak Vas megyéből volt ismeretes ennek az északi madárnak a költése az 1900-as évek elején.

A lébényi uradalom egyik vadőre, CSEPI LÁSZLÓ beszélte el nekem, hogy 1927-ben a Hanságban e madarat fészkelve találta. A fészek egy földvérteli gödörben volt nyárfa-bokron. Szerinte azon a nyáron ugyanaz a pár abban a fészekben háromszor költött, úgy hogy a legutolsó fészekaljából származó fiókák kb. augusztus közepén repültek ki. Ez a háromszori költés nem nagyon csodálatos annak, aki a rigófajokat tüzetesebben ismeri. Ugyanaz a vadőr állítja, hogy a költési időben máskor is találta e madarat. Tévedésről szó sem lehet, mert télen e madár nagy csapatokban tartózkodik ott. CSEPI JÓZSEF másik vadőr is azt állítja, hogy ő is látott többször nyáron Turdus pilarist és az idén (1932) is találta volna fészket Lébény mellett. Az idén VI. 21-én DR. VASVÁRI MIKLÓSSAL láttunk két darab fenyvesrigót, amint a Rábca hullámterében a vízparton szedegettek. Tudományos szempontból nagyon kívánatos volt kézrekerítésük és ezért az egyiket becserkeltem és sikerült lelőnöm. Szerencsére a tojó volt, a mellestől egész a farktőig lehúzódo hatalmas kotlófolttal. Természetesen felbontottuk és már félig érett tojásokat találtunk benne. Tehát valószínű, hogy nemsokára mégegyszer is költött volna. Fészket sajnos nem találtuk meg, de azt gondolom, hogy az elejtés helyének szomszédságában lévő nyárfák egyikén lehetett. Még többször is jártam arra, de már ott többé nem láttam fenyőrigót.

Mosonszentmiklós mellett láttam július 28-án két öregot, de kézrekerítésük nem sikerült. Még augusztus 26-án is láttam 4 drb-ot, de ezek már vonuló példányok lehettek! Nagyon kívánatos volna, ha ornithologusaink foglalkoznának ennek az érdekes madárnak költési viszonyaival.

Studinka László.

Fenyőrigók nyáron Győrme gyében. Folyó év augusztus 22-én 4 fenyőrigót észleltem a Győr melletti Likócs pusztán. Megnyugtató, illetve teljes bizonyíték céljából közölök egy példányt le is lőttem. A megmaradt három példány azután eltűnt, úgy hogy azóta nem találkoztam velük. Megjegyzem, hogy Likócs pusztán 1930 év nyarán is találkoztam a Turdus pilarissal, mikor is július elsején észleltem egy példányt, mely július 27-ig tartózkodott ottan, mikor is egy vadászvendég által lelővetett.

Hegymeghy Dezső.

A békési bakeső-telepről. 1929. nyarán Tarhospusztán voltam Békés mellett (Békésmegye) és megnéztem az ottani bakcsótelepet, amely egy kb. 20 kat. holdnyi alacsony fenyvesben volt a Kőrös partján. Június közepén már a fiatal bakesők Nycticorax nycticorax (L.) majdnem repülősek voltak és a fészkek szélén álldogáltak. Az ott költő párok számát

akkor kb. 80-ra becsültem. Azóta nem hallottam a bakcsótelepről, de remélem, hogy még megvan a régi állomány és valamelyik ornithologusunk foglalkozik vele. *Studinka László.*

Hósármány (*Plectrophenax nivalis* L.) Apajról, Pestmegyéből. Az úrbői pusztával összefüggő apajpusztai szikesek világhírűek voltak érdekes madárvilágukról. De csak voltak! Mert aki ma járja területét, keservesen csalódik. Még 8—10 évvel ezelőtt is nádas, sásos helyek tették a szikesvizek környékét változatossá. Körülbelül tíz évvel ezelőtt a szállási híd környékén olyan sűrű és nagy nádas volt, hogy el is lehetett tévedni benne annak, aki először járt ottan. Ma már a hídnak nyoma sincs; minek a híd ott, ahol nincs víz? Az egykori nádas helyén a ritkánfüves szikföld kemény, száraz talaja porzik. Az őszi eső hatására kiszáradt a régi legelő, de az egykori vizek helyén még sár is alig van és nagyon kevés, pusztulóban levő sás satnya levele sárgul. Ahol hat-nyolc évvel ezelőtt csikot fogtam, ott az idén tavasszal és ősszel nem láttam vizet; körülbelül egyholdnyi területen van még egy kevés sekélyvíz. A szállás mögött néhány éves vízlevezető-csatornára bukkantam; ez az oka tehát annak, hogy ahol egykor vidám, zajos madárellet volt, ott ma elképzelhetetlenül sivár szik terület. Fa nincs a területen; többször kísérleteztek fásítással, de a kísérlet sohasem sikerült.

Úrbó pusztán 1927 júliusában jártam. Helybeliek szóbeszéde szerint víz már ott sincs, vigasztalanul sivár, élettelen ott is minden.

November másodikán negyedszer voltam 1932-ben Apajon. Egész nap kegyetlenül hideg szél fújt, a hőmérséklet 4—5° Celsius lehetett; széllárnyékban (gödörökben) azonban jóval melegebb volt. A hideg szélben még az a kevés állat is, ami ott volt, meglapult; alig lehetett látni valamit. Mégis szerencsém volt, mert közvetlenül a víz partján két hósármányt (*Plectrophenax nivalis* L.) sikerült elejtenem. Feljegyzésre érdemesnek találom ezt az adatot azért, mert az aránylag nagyon szép és enyhe őszhöz viszonyítva túlságosan korainak látszik a hósármányok idej megjelenése. Az elejtett hósármányok meglehetősen közelre vártak és amikor az egyiket meglőttem, a másik mindössze tíz lépéssel repült odább; ezt is elejtettem. Ezekon kívül még egy öt-hét tagból álló csapatot is láttam a réten, amelynek tagjai azonban állandóan messziről keltek. Az elejtett hósármányok közül az egyik a Nemzeti Múzeum, a másik a Közgazdasági Egyetem gazdasági állattani gyűjteményébe került.

PETÉNYI a hósármányt 1846 enyhe telén november végén figyelte meg. 1853 nov. 21-én lőtt példányok gyomrában a magvakon kívül vízi bogarakat is talált. MADARÁSZ és LOVASSY azt írják, hogy a hósármány minden szigorú télen megjelenik hazánkban. A faunakatalogus szerint a hósármány október—november hónapban érkezik hozzánk. *Dr. Éhik Gyula.*

Előfordulási adatok. FÁBA REZSŐ budai preparatoriumában ebben az esztendőben a következő érdekesebb előfordulási adatokat jegyeztem föl: *Aquila heliaca* ♂, III. 26., Zámoly, Fehér m., Szárnyhossza 590 mm. *Pandion haliaëtus* ♂, V. 1., Kiskomárom, Zala m.; ♂, IX. 2. Börgönd, Fehér m. *Milvus milvus* XI. 13, Velencei-tó. *Gyps fulvus* IX. 10. Kisgyócs, Abád-Szalók mellett. *Lanius senator* ♂, V. 16, Lengyeltóti, Somogy m. *Corvus orax* X. 15, Nagykanizsa. *Burhinus coedicnemus* IV. eleje, Budai-hegyek; X. 30, Bicske. *Himantopus himantopus* ♂ ♀, VIII. 8, Kétútköz, Heves m. *Phalacrocorax carbo sinensis* IX. 1, Felgyő, Csongrád m. *Podiceps griseigena* VIII. 25, Bicske. *Schmitt Zoltán.*

KURZE MITTEILUNGEN.

Bombycilla garrulus. Am 1. April d. J. erlegte ich bei Tarhospuszta, Kom. Békés einen Seidenschwanz. Weitere Exemplare wurden von mir nicht beobachtet. *Graf Georg Wenckheim.*

Am 20. November 1932 wurde bei Komoró, Kom. Szabolcs 1 Seidenschwanz¹⁾ erlegt und mir zum Austopfen eingesendet. *Alexander Öry.*

Pastor roseus. Am 31. V. d. J. beobachtete ich auf einem Maulbeerbaume bei Poroszló 5 Rosenstare, von denen ich 1 Stück erlegte und Praeparator R. FÁBA einsandte. *A. v. Graefl.*

Apuila elanga Pall. im Komitate Fehér. Am 8. Okt. 1932 wurde bei Bot ein jüngeres ♀ des Schelladlers erlegt. Schwärzlich dunkelbraun, auf den Oberflügeldecken mit den charakteristischen leichten tropfenförmigen Flecken. Unten die braunen Federn mit schmalen lichter braunen Schaftflecken, Unterschwanzdecken bräunlichgelb. Unteres Augenlid mit dichtstehenden kleinen weissen, nicht zu einer Fahne geschlossenen Federchen, die bei geschlossenem Auge aus der dunklen Umgebung scharf hervortreten. Oberes Augenlid fast nackt, hie und da einzelne weisse Federchen. Auf den beiden Lidrändern wieder dichter stehende lichtbraune Federchen, die ebenfalls keine Fahne bilden, ausserdem braunschwarze borstenförmige Wimpern. Iris nussbraun; Schnabelbasis bläulichgrau, Spitze hornschwarz, Wachshaut blassgelb. Länge 685, Flügel 516, Schwanz 263, Lauf 116, Schnabel von der Stirn 49·5, von der Wachshaut 36 mm. Flugbreite 17·20 mm. Gewicht 2230 g. Herzgewicht 16·340 g, Herzgewicht in $\frac{0}{100}$ des Körpergewichts: 7·33 $\frac{0}{100}$. Lebergewicht 33·030, Lebergewicht in $\frac{0}{100}$ des Körpergewichts: 14·81 $\frac{0}{100}$. *Dr. Eugen Greschik.*

Vorkommen von Gyps fulvus (Habl.) und Aegyptius monachus (L.) im Jahre 1932. Im Laufe des Jahres wurden in verschiedenen Teilen des Landes 4 Gänse- und 1 Kuttengeier erlegt. Die Gänsegeier waren alle jüngere Exemplare mit aus langen, bräunlichen Federn bestehender Nackenkrause und sandbraunem Gefieder; der Kuttengeier ein älteres dunkelbraunes Exemplar. Gänsegeier, Exemplar I: 24. März, Kunszentmárton, ♂. Länge 1070, Flügel 721, Schwanz 320, Lauf, 104, Schnabel von der Stirn 72, von der Wachshaut 50·5 mm. Zehen samt Krallen und Krallen allein mit Zirkel gemessen, rechter Fuss: Hinterzehe 73, Kralle allein 35; Innenzehe 95, 41; Mittelzehe 151, 40; Aussenzehe 85, 29 mm. Linker Fuss in derselben Reihenfolge: 75, 37; 96, 41; 143, 38; 85, 29 mm. Flugbreite 2600 mm. Kropf und Magen leer. Gewicht 4550 g. Hoden gelblich, grösste Länge und Breite des rundlichen linken Hodens 14×8, des länglichen rechten 23×5 mm. — Exemplar II: 20. Mai, Kom. Heves, ♂. Länge 990, Flügel 710, Schwanz 296, Lauf 108, Schnabel von Stirn 75, von Wachshaut 52 mm. Zehenmasse (wie bei I.), Krallen abgenützt, rechter Fuss: 68, 30; 75, 34; 131, 31·5; 80, 26 mm. Linker Fuss: 65, 31·5; 73, 35; 122, 30; 78, 26 mm. Flugbreite 2480 mm. Kropf und Magen leer. Gewicht 6400 g. Grösste Länge, Breite und Dicke des linken Hodens: 10×4×3·5 mm.

¹⁾ Junges ♀, Gewicht 54·800 g. Eierstock 2×1·8×1 mm. Im Magen Schalen von Schneebeeren und 6 Fliegen, die nach Dr. Z. v. Szilády zu den Phoridaen gehören: Körper schwarz, grösser als 3 mm, Flügel dunkel gefärbt. *Dr. E. G.*

(rechter durch Schuss verletzt). Herzgewicht 72·800 g, relat. Herzgewicht, in $\frac{0}{100}$ des Körpergewichts 10·40 $\frac{0}{100}$. Lebergewicht 149·760 g, relat. Lebergewicht 23·40 $\frac{0}{100}$. — Exemplar III: 10. Sept. Kisgyócs bei Abádszalók (Kom. Jász-Nagykun). Flügel 700 mm. (Mitteilung von Z. SCHMITT.) — Exemplar IV: 14. Sept., Pölöske, Kom. Zala (bereits ausgestopft besichtigt). Flügel 712, Schwanz 320, Lauf 105, Schnabel von Stirn 75·5, von Wachshaut 53·5 mm. Zehen- und Krallenmasse, rechter Fuss: 72, 36·5; 73, 40·5; 129, 38·5; 80, 32 mm, linker Fuss: 75, 35; 74, 38; 132, 38; 82, 32 mm. Flugbreite 2500 mm. — Der Kuttengeier wurde zu gleicher Zeit mit dem Gänsegeier II, in dessen Gesellschaft er sich aufhielt, am 20. Mai im Kom. Heves erlegt. Schnabel horngrau, Basishälfte lichtblau, Rand rosafarben. Länge 1010, Flügel 755, Schwanz 370, Lauf 133, Schnabel von Stirn 88, von Wachshaut 62 mm. Zehen- und Krallenmasse, rechter Fuss: 68·5, 36·5; 67, 38; 118, 35; 87, 27 mm, linker Fuss: 64, 37; 73, 39; 119, 35·5; 87, 27 mm. Flugbreite 2720 mm. Kropf und Magen leer. Gewicht 5840 g. Hoden weisslich, grösste Länge, Breite und Dicke des linken 9×5×4, des rechten 8·8×4·6×3 mm. Herzgewicht 55·140 g, relatives Herzgewicht 9·4 $\frac{0}{100}$. Lebergewicht 72·260 g, relat. Lebergewicht 12·37 $\frac{0}{100}$.

Dr. Eugen Greschik.

Zahlreiche Adlerbussarde im Pester Komitate im Herbst 1932. Auf der Domäne des kgl. ung. Justizministeriums Állampuszta (zwischen Harta, Akasztó, Fülöpszállás und Solt gelegen) erschienen im Oktober d. J. mehrere *Buteo rufinus* (Cretzschm.), von denen 7 erlegte Stücke FRANZ V. CSAPÓ, Leiter der Domäne, an hauptstädtische Institute sendete. Nach seiner gefälligen Mitteilung pflegten die Adlerbussarde ihre Nachtruhe auf den die bebauten Tafeln umgrenzenden Akazienbäumen abzuhalten, die sie — da nahe den Natronböden gelegen — auch tagsüber aufsuchten. Erlegungsdaten: 14. Okt. 2 ♂♂, 2 ♀♀, in ihrem Kropfe und Magen viele *Bufo viridis*. 19. Okt. 1 ♂, im Kropfe viele *Bufo viridis*, im Magen Bufo-Knochen und 2 *Lacerta agilis* mit abgeissenen Köpfen. 21. Okt.: 1 ♂, Kropf leer, im Magen Mäusehaare. 23. Okt.: 1 ♂, im Magen Mäusehaare, Füsse von *Stenobothrus* und Flügeldecken von *Geotrupes*.

Dr. Eugen Greschik.

Steganura paradisea aucupum Neum. in Gesellschaft von Sperlingen bei Nagykáta. Am 7. Nov. 1932 wurde bei Nagykáta 1 ♂ dieser Paradieswitwe erlegt, das sich dort mit einem ♀ unter Sperlingen aufhielt. Exemplar in unbestossenem Prachtkleid, die mittelsten Schwanzfedern gut ausgebildet, längste Feder 286 mm lang; dürfte daher schon längere Zeit der Gefangenschaft entronnen sein.

Dr. Eugen Greschik.

Über Brüten von Turdus pilaris im Kom. Moson. Das Brüten dieser nördlichen Art war im heutigen Ungarn nur aus dem Kom. Vas zu Anfang d. Jahrhunderts bekannt. Ein Wildhüter der Domäne Lébény erzählte mir, dass er den Vogel 1927 in der Hanság brütend fand, und zwar soll 1 Paar während des Sommers 3 Bruten in einem Nest auf einem Pappelstrauch hochgebracht haben. Die letzten Jungen waren etwa Mitte Aug. flügge. Auch ein anderer Heger versicherte diese Art überm Sommer mehrfach beobachtet zu haben und will auch des Nest bei Lébény 1932 gefunden haben. Am 6. VI. d. J. beobachteten wir mit DR. N. VASVÁRI 2 Wachholderdrosseln am Ufer der Rábca, von denen ich das eine Exemplar, ein ♀ erlegte. Es hatte einen grossen Brutfleck und halbreife Eier. Das Nest fanden wir leider nicht, es dürfte auf einer der in der Nähe befindlichen Pappeln gestanden haben. Noch öfters die Gegend besuchend, fand ich keine Wach-

holderdrossel mehr. Bei Mosonszentmiklós beobachtete ich am 28. Juli 2, und am 26. Aug. 4 Stück, letztere konnten jedoch schon ziehende Exemplare gewesen sein.

Ladislaua Studinka.

Wachholderdrosseln im Sommer im Kom. Győr. Am 22. Aug. d. J. beobachtete ich auf der Puszta Likócs bei Győr 4 *Turdus pilaris*, von denen ich 1 Ex. als Beleg schoss. An genannter Stelle sah ich auch am 1. Juli 1930 1 Ex., das dann am 27. Juli von einem Jäger erlegt wurde.

Desiderius Hegymeghy.

Nycticorax-Kolonie bei Békés. Im Sommer 1929 besuchte ich in Tarhospuszta im Kom. Békés die dortige Nachtreiherkolonie am Ufer der Kőrös in einem niedrigen Nadelwalde von etwa 20 kat. Joch. Mitte Juni waren die jungen Nachtreiher bereits fast flügge und standen am Rande der Nester. Die Zahl der Brutpaare schätzte ich auf etwa 80.

Ladislaua Studinka.

Plectrophenax nivalis L. bei Apaj, Kom. Pest. Der einstige Vogelreichtum der Pusztas Úrbó und Apaj ist dahin. Auch die noch vor 8—10 Jahren mit Rohr und Riedgras bewachsenen Stellen der Puszta Apaj sind verschwunden. Nur an einer etwa 1 Joch umfassenden Stelle fand ich noch seichtes Wasser, sonst überall nur trockener, harter Natronboden, weil das Gebiet entwässert wurde. Am 2. Nov. 1932, bei sehr kaltem Wind erlegte ich dicht neben dem Wasser 2 Schneeammern, verhältnismässig zeitig für diesen schönen und milden Herbst. Ich beobachtete noch weitere 5—7 Stück.

Dr. Julius Éhik.

I R O D A L O M.

Horst Siewert. Störche. Erlebnisse mit dem Schwarzen und Weissen Storch. Mit 80 Bildertafeln nach Aufnahmen des Verfassers. DIETRICH REIMER—ERNST VOHSEN. Berlin 1932. 208 S.

SIEWERT erdész, a németek egyik legkitűnőbb madárfényképésze e könyvben a fekete és fehér gólya családi életébe enged bepillantánunk. Elment Keletporoszországba, hogy a már ott is mindjobban gyérülő fekete gólyát gyönyörű képekben megörökítse. Hatalmas erdei fenyő 20 m magas ágtovében volt a fészek, szomszédságában nyírfa, melyre szerzőnk rejtkehelyét építette, hogy egész közéről megleshesse a fekete madár fészkelési sajátságait. A fészekalj többnyire 4 tojás, melyeket a ♀ másodnaponként rak le s már a 2. tojás letojása után kezd kotlani. Napközben néhány órán át, különösen délelőtt a ♂ is üli a tojásokat. Váltáskor fehér alsó farkfedőket legyezőszerűen szétnyitva sajátságos szertartásokkal üdvözlik egymást. Mindkét szülő hordja a táplálékot fiókáinak; kezdetben főlváltva őrzik s gyakran végigtapogatják őket, valószínűleg azért, hogy a bőrparazitáktól megtisztítsák. Erős napsütéskor a fiókák az őrtálló szülő testének árnyékába húzódnak. A fekete gólya nem kelepel, csak: che li che li che li hangokat hallat. — A fehér gólyaszülők is főlváltva kotolják a tojásokat, fiókáikat erős napfényben szintén testük árnyékával védik s épúgy végigtapogatják, mint a fekete gólyák. A kiszállt fiatalok egy ideig még visszatérnek fészekükbe éjjeli szállásra. SIEWERT megbízható megfigyelések tartalmazó könyve előnyösen különbözik sok más hasonló irányú, a nagy-

közönség kedvéért gyakran valótlanosságokat és túlzásokat is tartalmazó munkától. Képei a legjobbakk közé tartoznak. Ára egészvázsonban M. 4·80.

Gerd Heinrich. *Der Vogel Schnarch.* Zwei Jahre Rallenfang und Urwaldforschung in Celebes. Mit 63 Abbildungen nach Aufnahmen des Verfassers. DIETRICH REIMER—ERNST VOHSEN. Berlin 1932. 198 S.

A szerző az amerikai SANFORD és ARCHBOLD költségén 1930 májusától 1932 januárjáig Celebesen járt, hogy annak állatvilágát átkutassa s főleg, hogy a New-Yorki Múzeum számára a ritka Aramidopsis plateni őserdőben élő guvatot megszerezze. Útján felesége és sógornője is elkísérték, akik a gyűjtött állatokat konzerválták. Ennek a tömörked fátársággal és szenvedéssel járó útnak élményeit tartalmazza ez a könyv. Celebes legmagasabb hegységében, a zoológustól még nem járt Latimodjong-ban kezdték a kutatást. Itt 2000 m magasan, ahol nemcsak a folytonos esőtől nedves, ködös, hideg időjárás, hanem a vegetáció is, különösen a liányszerűen ideoda kúszó rotangpálma törserű tövisei gördítettek akadályokat, ismerkedtek meg először a magashegységi őserdő szegényes madárvilágával, de a keresett guvatot nem találták. Folytatták a kutatást a Matin-hegységben, a Minahassa-ban, áthajóztak Halmahera-ba, amelynek szágómocsaraiban egy másik guvat, a dobszerű hangú Habroptila wallacei 2 példányát sikerült kézrekeríteniök. Végre a Mengkoka-hegység tövében, alacsony erdei sűrűségben, sötét szálerdők szélén megkerült az Aramidopsis I példánya is. A könyv a madarakon kívül más állatokról is tájékoztat, jó és érdekes képei vannak, szövege mindvégig lebilincseli az olvasót. Ára egészvázsonban M. 4·80.

Dr. Greschik Jenő.

A. Menegaux. *Les Oiseaux de France.* Vol. I. Introduction á l' Etude de l' Ornithologie, Rapaces, Gallinacés, Colombins, Piciformes. 64 planches coloriées d'après les aquarelles de M. MAHLER et de J. EUDES, 107 figures noires. Encyclopédie Pratique du Naturaliste Vol. XXVI. PAUL LECHEVALIER et Fils. Paris 1932. CXCVII + 93 pages. Cartonné fers spéciaux 50 fr.

MENEGAUX, a párisi Musée national d' Histoire naturelle tb. igazgatója a Franciaországban előforduló madarak meghatározására a fenti címen zsebkönyvet írt, melynek 3 kötete közül ez évben az I. kötet jelent meg. Nagy szükség volt ilyen könyvre, mert Franciaországban újabban erősen föllendült az érdeklődés a madarak iránt s a közönség számára nem állott rendelkezésre újabb összefoglaló munka. A kötet első része bevezetés az ornithológiába. Tárgyalja a zool. nomenklatúrát, a földrajzi régiókat, a madártest topographiáját a terminologia 6 nyelvű szójegyzékével és a mérest, az anatómiát, vonulást, gyűrűzést, gyűjtemények berendezését, kezelését és állati ellenségeit, azonkívül az élő madarak főbb rovarparazitáit SÉGUY földolgozásában. Majd dichotomikus táblázatok következnek ügyesen összeválogatott rajzokkal, a családok, nemek és fajok gyors meghatározására. A kötet 2. része az atlaszt tartalmazza a háromszínyomású képekkel, az egyes fajok bővebb jellemzésével s az alfajok föltüntetésével. A képek egy része igen jó, más része kevésbé sikerült, a harkályok csőre torzított. A munka praktikus beosztásával bizonyára eléri célját.

Dr. Greschik Jenő.

H. A. Gilbert and Arthur Brook. *Watchings and Wanderings among Birds.* With 30 Photographs. ARROWSMITH. London. Pp. 207.

Ez a tavaly megjelent pompás könyv találon festi egyes vidékek jellemző madárvilágát. Megismerkedünk Pembrokeshire tengerparti szirtjein a hollóval, vándorsólyommal, havasi varjuval, lummával s az ottani

tojásszedők életveszélyes mesterségével. A szerzők átvezetnek Hoy-szigetére, hogy ott a nagy halfarkast bemutassák, azután az Orkney szigetekre, ahol megtudjuk a viharsirály-kártevését a dunnaréce fiókáiban és a kékes rétihéja ottani életmódját, végül meglátogatjuk a grasholmi szulakoloniát. Bennünket azonban mindezeknél jobban érdekel a munka „Magyarország” című fejezete. Hozzánk azért jöttek a szerzők, hogy a kisbalatoni kanalasgémtelepről filmet készítsenek s e célból Vörsön ütötték föl tanyájukat. A 3 kócsagfészekből megérkezésük alkalmával a fiókák már kiszálltak s a nád között várakoztak eleséget hordó szüleikre. Mozgalmas élet tárult szemük elé a batlalepen. Az alacsonyán épített fészkekből a nap tűzelő sugarai elől a nádba menekültek a fiatalok, a visszatérő öregeket a tisztásokon éktelen zsívajjal fogadták, hogy átvegyék a hozott nadályokat, miközben az erősebbek elkapkodták a gyöngébbek elől a falatokat, úgy hogy ez utóbbiak közül sok el is pusztult. A fákon, árnyékban levő fészkeket azonban a fiatalok nem hagyták el, hanem a fészekben várták be az érkező öregeket. Gyakran találkoztak a kékbeggyel és más a vidékre jellemző madárral. A Batthyányi-majorban eredeti módon oldották meg a golya filmezését s megfigyelték azt is, hogyan locsolja meg vízzel a nagy hőségben a tojó fiait. Még a Velencei-tóra is tettek egy rövid kirándulást, hogy ennek madárvilágáról tájékozódjanak. GILBERT pompás humorral és kitűnő meglátással festi a magyar falu életét, a konda kora reggeli kivonulásától esti visszatéréséig. Dícséri a kitűnő magyar ételeket, a gulyást, paprikást, a magyar sört, mely a világ legjobb söre, a magyar falusi asszonyok tisztaságérzetét és a magyar paraszt hazaszeretetét, melyet követendő példaként állít az angol ifjúság elé. Bizonyos, hogy ez a könyv sok barátot fog szerezni Magyarországnak, melynek gazdag madárfaunájára GILBERT a fejezet végén még külön is fölhívja angol honfitársai figyelmét. Az utolsó 2 fejezet Közép-Wales madárvilágának változásáról és a szirti sas táplálékáról szól. A könyvhöz mellélt gyönyörű fényképeket BROOK készítette, közülük való „Kócsagunk” tavalyi évfolyamának remek kanalasgémcsoportja és mostani számunk művészi kissúlyom képe.

Dr. Greschik Jenő.

Naturschutzkalender 1933. Herausgegeben von der Staatlichen Stelle für Naturdenkmalpflege in Preussen. J. NEUMANN. Neudamm.

Az 1933. évre szóló „Naturschutzkalender” immár 6-szor indul propagandaújtára, hogy a régi hívek mellé újakat szerezzen a természetvédelem eszméjének s valóban, a SCHOENICHEN szerkesztette természetvédelmi naptárnál keresve sem találunk hathatósabb propagandaeszközt, mert felöleli a természetvédelem minden ágát és remek képei az év minden napján ébrentartják a természet- és szülőföld védelmének szükségességét. A naptár nemcsak a természetvédők kezébe való, hanem elsősorban a vadászok, tanférfiak, ifjúsági vezetők és magának az ifjúságnak a kezébe is. Az új évfolyam madárfényképei: halászsas, réti sas, macskabagoly, kanalasgém, karvaly, kabasúlyom (3 kép), nádi rigó, kenti csér, azonkívül néhány tollrajz ROES kezétől. Ára M. 2:50.

Dr. Manninger Rezső és dr. Kotlán Sándor. A szárnyas baromfi fertőző és parazitás betegségei. 2 színes melléklettel és 186 képpel a szövegben. A m. kir. földművelésügyi miniszter támogatásával. Budapest, 1931. Stádium Sajtóvállalat Részvénytársaság. VI+372 o.

Az állatorvosi főiskola két kiváló professzora e munka megírásával olyan tankönyvvel gazdagította szakirodalmunkat, melynek hiányát régóta érezték állatorvosaink, baromfitenyésztőink, szobamadárkedvelőink

és zoológusaink. Gondosan és kitűnő didaktikai érzékkel foglalták össze a régebbi, újabb és legújabb megállapításokat s azokat saját tudományos működésük közben szerzett tapasztalataikkal kiegészítették, melyeknek segítségével már nem egyszer sikerült egy-egy bonyolult kérdés tisztázása. A gazdag anyagot a következő csoportosításban tárgyalják: baktériumok-, fonálgombák-, szűrhető ragályanyagok-, véglények-, férgek okozta betegségek, izeltlábúak mint a házimadarak élősködői. Ez utóbbi részben jól használható kulcsok vezetnek a gyakoribb élősködők fölismeréséhez. A könyv a laikus közönséget is közelről érdeklő kérdésekre ad feleletet. Így pl. sokan nem tudják, hogy a szobában tartott papagályok tüdővésztes gazdáiktól fertőződhetnek s a betegség a velük érintkező emberekre átszármazhat. A puhahéjú és hamis tojások keletkezésének egyik oka az, hogy a baromfi petevezetékébe szitakötők vagy lárváik fogyasztása után métegyféreg kerülnek, melyek a petevezeték meszhéj-anyagot termelő részét megbetegítik, sőt a petefészket is működésének beszüntetésére készítik. Első esetben meszhéj nélküli, másikban sárgája nélküli tojások az eredmény. Öregebb pulykák igen sokszor fertőzöttek légszűrőféreggel, azért nem ajánlatos őket csirkékkel, fácánokkal együtt tartani, vagy csak megfelelő óvintézkedés mellett. A rendelkezésemre álló hely nem engedi meg, hogy a könyv érdekes témáit tovább folytassam. Szükségtelen hangsúlyoznom, hogy az orvoslást és védekezést is tárgyalja. Könnyen érthető szöveg, instruktív és jól reprodukált képek, csinos kiállítás is előkelő helyet biztosítanak MANNINGER és KOTLÁN munkájának a főiskolai tankönyvek között.

Dr. Greschik Jenő.

S. Prentiss Baldwin, H. C. Oberholser and L. G. Worley. Measurements of Birds. Illustrations by J. M. Valentine. Sci. Publ. Cleveland Mus. Nat. Hist. Vol. II. 1931. Pp. IX+165, 151 figs. Pompásan kiállított, világos tollrajzokkal díszített munka, a madártest különböző külső testrészeinek, sőt tollainak méréséről. Az individuális variációk, nemi különbségek stb. tanulmányozásánál fontos szerep jut a mérésnek, csak az a kár, hogy az amerikai módszerek, ahogy e munkából is kitűnik, többnyire nem egyeznek meg az Európában szelvében használt módszerekkel, még olyan esetben sem, amikor a szárny hosszának megállapításáról van szó. A bibliográfiai rész a fölsorolt munkák szerzőinek mérési módszereit ismerteti.

S. Prentiss Baldwin and S. Charles Kendeigh, Physiology of the Temperature of Birds, Ibid. Vol. III. 1932. Pp. 196; pls. Frontispiece, V; figs. 41. Baldwin madárkutató laboratóriumában Gates Mills-ben, Ohio-ban készült fontos tanulmány verébalkaut madarak, főleg a Troglodytes aedon felnőtt példányainak, fészeken ülő fiókáinak és tojásainak hőmérsékletéről. A testi hőmérséklet napközben változó, a ♀-é magasabb a hímekénél. A legmagasabb hőmérsékletet az amerikai vándorrigóban találták: 45.3 C°. Az említett ökörszem fészeken fekvő tojásainak hőmérséklete 37 és 34 C° (átlag) között van, a magasabb fokokat akkor mérték, mikor a madár rajtuk ült.

Studinka László. A hamvas réti héjáról. A Természet XXVIII. évf. 1932, 14—15. o. és Mitteil. über die Vogelwelt, Jahrg. 31, 1932, S. 58—60. Szerző a madarat a lébényi Hanságban fészkelve találta. Párazs ideje ápr. vége, fészek néhány szál sás egymásra rakva, lombbal, fűvel és tollal bélelve. Máj. végén 4, ritkábban 5 tojást tojik, melyek

fehérek, egyeseken barnás pontok. Csak a ♀ kotlik, a ♂ eledelt hord a ♀-nak a fészekbe. A fiókák jún. közepén kelnek ki, az utolsó rendszeren 4 nappal később, mint a többi, ezért fejlődésében elmarad s többnyire elpusztul. A kicsiny fiókákat a ♀ testével melegíti, a ♂ vadászni jár s mikor a fészek felé közeledik, vijjogó hangjára a ♀ eléje száll s a levegőben hanyatt fordulva kapja el a számára leejtett zsákmányt, melyet a fészekbe visz s ott fiainak feldarabol. Később a ♀ is hordja a táplálékot, a ♂ ekkor sem száll a fészekbe, hanem felette elrepülve ejti bele a fogott táplálékot.

H Í R E K.

A Magyar Ornithologusok Szövetsége pécsi nagygyűlése május 14—15.
 DR. SZALÓKŰ-NAVRATIL DEZSŐ orsz. képviselő elnöklete alatt, számos tag és vendég jelenlétében a következő előadások tartottak: AGÁRDY EDE (Püspökszenterzsébet) A madarak fészkelése körül észlelt rendellenességekről, FÖLDVÁRY MIKSA (Kaposvár) Madárvédelmi rezervációk a Duna berkeiben, FROMM GÉZA (Szombathely) A madártan népszerűsítése, mint a lélek nemesítő tényezője, DR. DORNING HENRIK (Budapest) Újabb megfigyeléseim a búbos bankárol, KUKULJEVIC JÓZSEF (Keszthely) A madárvédelem a mezőgazdaság szolgálatában, THAISZ LAJOS (Budapest) A téli madáretetésről és a verébmentes etetőkről, KIRÁLY IVÁN (Csorna) Ornithologia a Hanságban, RÉZ ENDRE (Diósjenő) A gyurgyalag fészektelepei Diósjenő környékén, TASCH PÁL (Ágfalva) A madárvédelem az iskolákban, REICH OSZKÁR (Gyöngyös) A gyöngyösi karácsonyfa, BREUER GYÖRGY (Sopron) A herceg Eszterházy Pál dr. madárvárták gyűrűzési jelentése, FODOR ÁRPÁD (Budapest) A természetvédelemről, BODNÁR BERTALAN (Hódmezővásárhely) Ornithologiai megfigyelések, BÁLVÁNYOSSY LÁSZLÓ (Zalaapáti) Az erdei szalonka 1932. évi tavaszi vonulásáról, HEGYMEGHY DEZSŐ (Győr) Az ornithologus mint preparátor, DOBAY LÁSZLÓ (Dicsőszentmárton) Erdély nappali ragadozómadarai, LINTIA DÉNES (Temesvár) A piszeceőrű lúd és a vörösnyakú lúd hazai előfordulásáról, KÉZDIVÁSÁRHELYI BENKŐ PÁL (Gödöllő) A ragadozó vagy vágó madarokról, PÁLDY GÉZA (Pécs) A veréb-kérdés és a mesterséges odúk új irányú elhelyezéséről. A résztvevők igen kedélyes délutánt töltöttek a csodaszép Mecsek turistamenházában, ahol még sok tudományos és gyakorlati kérdés került szónyegre. A nagygyűlés rendezése körül PÁLDY GÉZA máv. főintéző és FENICZY IGNÁC orsz. képviselő szereztek érdemeket.

A Mosz. havi ülései. Május 4-én DR. SZALÓKŰ-NAVRATIL DEZSŐ elnök a pünkösdkor Pécsen tartandó nagygyűlés programját ismerteti, azután jelenti, hogy a madárvártákon a madarak gyűrűzése megkezdődött s végül az idei tavaszi madárvonulásról közöl adatokat. PALWAS GYULA pénztárosi jelentése után DR. DORNING HENRIK, BENKŐ PÁL, THAISZ LAJOS, DUBRAVICZKY IMRE, SZTANKOVITS JÁNOS szintén a madarak idei tavaszi érkezését ismertetik. DR. GRESCHIK JENŐ a csonttollú madarak idei késői elvonulásáról közöl adatokat, majd a kecskefejő, Caprimulgus europaeus europaeus L. és a déli kecskefejő, Caprimulgus europaeus meridionalis Hart. hazai előfordulásának tüzetes tanulmányozására hívja fel a tagok figyelmét.

Október 6-án DR. SZALÓKŰ-NAVRATIL DEZSŐ elnök ismerteti a pécsi nagygyűlés lefolyását s bejelenti, hogy a Mosz. jövő évi nagygyűlését Keszthelyen fogja megtartani. Szomorúan jelenti, hogy MAGDALENA HEINROTH, Szövetségünk dísztagja, a nyár folyamán váratlanul elhunyt. SCHMITT ZOLTÁN felolvassa az elnök felszólalását a hazai természetvédelem érdekében a képviselőház június 3-i ülésén. DR. GRESCHIK JENŐ évközben végzett megfigyeléseiről számol be, ismerteti a csepeli várta jelen állapotát s kiemeli az év fontosabb madártani eseményeit.

November 3-án DR. SZALÓKŰ-NAVRATIL DEZSŐ elnök bemutatja az „Österreichischer Naturschutzbund“ BREUER GYÖRGY által beküldött tervezetét, a Fertőnek Ausztriához csatolt részén létesítendő rezervátum ügyében, melyhez az elnökség támogatását kéri. DR. DORNING HENRIK, DR. GRESCHIK JENŐ és CSIKI ÉRNŐ hozzászólása után, az ülés úgy határoz, hogy az ügyet tanulmányozni fogja. DR. GRESCHIK JENŐ megemlékezik a Mosz. nemrég elhunyt két dísztagjáról, GRÓF KLEBELSBERG KUNÓRÓL és GYULAI GAÁL GASZTONRÓL, akikről az elnök a közgyűlésen fog emlékbeszédet tartani. Azután megtartja előadását az Aquila pomariná-ról és clanga-ról, ismerteti megkülönböztető bélyegeiket és elterjedésüket. Előadásának biológiai részét azonban a vetítőkészülék világítószerkezetének elromlása következtében más alkalomra halasztja.

*

Lord ROTHSCHILD megvált világhírű tringi madárgyűjteményétől. A mintegy 295.000 madárbőrt 3000 típussal tartalmazó gyűjtemény vétel útján a New-Yorki Múzeum tulajdonába került.

*

„Schweizerisches Archiv für Ornithologie“ címen évente kétszer megjelenő új folyóiratot indított a „Schweizerische Gesellschaft für Vogelkunde und Vogelschutz“ CORTI és MEYLAN szerkesztésében, mely az Alpok és szomszédos területek madárfaunájának tanulmányozását tűzte ki feladatául.

*

Augusztus 15-én útközben, Romániában, meghalt HEINROTH MAGDALENA, 49 éves korában, DR. HEINROTH OSZKÁR, a Deutsche Ornithologische Gesellschaft elnökének felesége, aki, mint férjének páratlan szorgalmú munkatársa, a „Die Vögel Mitteleuropas“ című nagy munkában fektette le a madárnevelés terén szerzett bámulatos türelemről és hozzáértésről tanuskodó gazdag tapasztalatait. — Október 15-én meghalt Lainzban lovag DOMBROWSKY RÓBERT, az ismert vadászati szakíró, 63 éves korában, aki 1895—1916-ig a bukaresti természetrajzi múzeumban fejtett ki tevékeny munkásságot s ott „Dobrudscha“ néven dermoplastikai és múzeológiai tanszerkészítő műhelyt is alapított. A madártanban „Ornis Romaniae“ című munkája maradandó emléket biztosít neki. — November 17-én meghalt BÁRÁNYOS JÓZSEF, a M. N. Múzeum preparátora, 62 éves korában. DR. MADARÁSZTÓL tanulta meg a madarak tömését és ezen a téren mesteri munkát alkotott. A mai preparátorok közül sokan az ő tanítványai. A M. N. Múzeumban számos gyönyörű készítmény őrzi emlékét.

